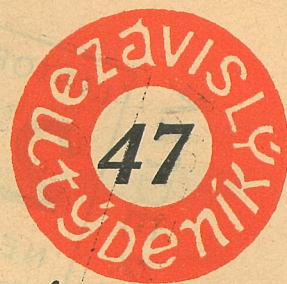

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 21. LISTOPADU 1934

Za Kč 2.—

Potřebujeme prý více radikalismu

Kolik vlastně platíme daní?

DOC. DR. JOS. GRŇA

Cesta do podsvětí

FRANTA KOCOUREK

Filmoví producenti odpovídají

Chystají se katolíci k ofensivě?

Z. SMETÁČEK

Berlín bez Ženevy a Ženeva bez Berlína

10.000 nejzajímavějších výroků — Pesimism v politice — Dělal se politika bezplánovitá

Slova mluví, příklady táhnou — To je věc socialistů ve vládě — Není potřeba

Ještě polemika o falešných obrazech — Jak konati dobročinnost

VYJDE KNIŽNĚ
LISTOPAD
25
NEDELE

ANKETA LIDOVÝCH NOVIN
ZAJISTĚTE SI LIDOVÉ NOVINY U SVÉHO KNIHKUPCE
NEBO V PRODEJNĚ NOVIN

Richard Wolf

ZHROUKENÍ NĚMECKA

Strategie a politika
kdysi největší
vojenské moci

Brož. 65 Kč,
váz. 80 Kč

U knihkupců

MELANTRICH

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných
sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní,
věna dítek a důchody.

Čtěte a předplácejte
měsíčník

VĚDA A ŽIVOT

na němž spolupracuje padesát
vysokoškolských profesorů

Jednotlivé sešity bohatě ilustrované o 48 stranách po Kč 5.—

Vydává Fr. Borový - U knihkupců

OBSAH 46. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Kam letěl ten šíp? — E. SOBOTA: Má naše republika cenu i pro naše Němce? — Co čeká Evropu ze Sárska? — ROBERT NEUMANN: Dobročinný život Sira Zaharova. — Týden knihy a týden výtvarného umění. — Falešné obrazy a jejich přátelé. — Týden událostí. — Konečně máme literární práci. — „Večer“ se pohybuje v diplomatických kruzích. — Jsou jisté meze. — Stát má rozhlas, ale neví k čemu. — A ještě jiné věci. — Kožené odborářství. — S. M. Eisenstein contra Upton Sinclair. — K otázce vybudování Letné. — Nekryjte defraudanty. — Slovensko zaplavené iredentistickými filmy. — Jenom jsme pozapomněli. — Socialisté a agráři. — Je řada na Doumerguovi.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1. 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Potřebujeme prý více radikalismu

Tu doktor Obnubile vzal hlavu do dlaní a trpce se zamyslel: - Zbývá provést jeden dobrý čin: aby některý moudrý člověk nastřídal dostatečné množství dynamitu a vyhodil tuto planetu do povětří. Až se pak bude řídit rozbita na kousky prostorem, uskuteční se ve vesmíru nepostřehnutelná náprava. A určité uspokojení se dostane i vesmírnému svědomí, které ostatně neexistuje. *Anatole France.*

BÁSNÍKU STANISLAVU K. NEUMANNOVI zůstalo v každém věku něco z jeho anarchistického mládí: láska k bombám. Ono to tak nějak patří k sobě, básníci a vrhači pum, a skoro všude, kde se básníci pouštěli do politiky, bývali z nich nejkrásnější radikálové. Ono to tak nějak plyne z povahy materiálu: pokud člověk zápasí inkoustem na bílém papíře, patří k tomu opravdu kus sebezapření, nebýt radikálem. Jak skvěle vybuchují všelijaké ty básnické a myšlenkové bomby v tomto ideálním prostředí, v této čtvrté dimenzi, v níž se může básníkův nápad rozletět tak docela bez překážek. Jak se to hezky vyjímá, když člověk může být bezohledně radikální a bezohledný ve světě, který si sám vytvořil a v němž zaručeně o nic nenarazí. Každý si vlastně škodí hloupě sám sobě, kdo není stoprocentně radikální ve chvíli, kdy lehce plynoucí a rychle schnoucí inkoust jeho plnicího pera, nebo kdy zaručeně hedvábná a neskvrnící páska jeho psacího stroje, plní list papíru tmavými písmenkami. S. K. Neumann je si toto vědom, a proto si tímto způsobem sám sobě neškodí: neklade si žádných hrází a je radikální, až je radost to číst, vrhá básnické bomby v politických článcích s mladým elánem, miluje svou čtvrtou dimenzi a vykašle se na mrzké tři ostatní.

Škodí si vlastně hloupě sám sobě každý autor politických článků, jenž to nedělá jako on, jenž nemá smyslu pro především temperamentní elán v politické próze, jenž počítá s hloupými fakty trojdimensionálního světa. Je to zatraceně špinavé patlání počítat při určování politické linie s strojdimensionálními lidmi, kteří jsou těžkopádní, svěhloví, ješitní a konservativní, se stranami, které baží po moci, po penězích, po vlivu, po postaveních, s poměry, které nejsou novorozené, nýbrž vlekou za sebou všelijaké absurdní atavismy a všelijaká zastaralá zřízení, nesmyslné návyky a tradice kdožvíodkud, a s diváky, posluchači, čtenáři nebo voliči, kteří jsou bohužel živými organismy plnými vášní, rozmarů, zálib, touhy po lepším, nechuti ke změně, nedůvěřivosti ke všemu a náhlé ochoty dát se svěst hlasem píšťalky prvního prohnatého krysaře. Je to zatroleně neefektivní a neutěšená práce hledat uprostřed tohoto marastu, který se nazývá společenských životem na této zemi, cestu, po níž by se dostala demokracie kupředu. Je k tomu třeba trochu trpělivosti, zjišťovat všechny složky, které se zde uplatňují. Vyžaduje to vytrvalého matematika, aby vypočítával směrnice všech těch různosměrných sil a nastavil jim důmyslně takové odrazné plochy, aby ze všech vyšla jediná a mocná síla výslední, jež pohne světem o krok kupředu ve směru pokroku. Matematik by uvedl skvělý příklad pro podobné počínání, příklad „Brownových pohybů“ v mikroskopické částice tekutiny, různosměrných, neustávajících přímočarých a náhle přímo zahýbajících pohybů milionů jednotlivých částic hmoty: teprve po desetiletích se

podarilo vypočítati a nakresliti výslednice všech pohybů. Stejně únavná, nudná, a trpělivá jako práce těchto matematiků, je práce praktické demokracie. Jenže výsledky tu nejsou nikdy definitivní, řešení nejsou nikdy konečná, matematické výpočty skladů sil se buď po dnech, po měsících, po rocích, nebo při každém konkrétním úkolu se musí podnikati znovu. Jak je neefektivní, tohle řešení otázek klidem a kompromisem!

Pohodil nám básník St. K. Neumann pod nohy bombu se zvoláním „Klidem a kompromisem se fašismu neubráníme.“ A poradil nám, že prý se máme bránit fašismu nekompromisností a neklidem.

NENÍ TO SICE HEZKÁ PRÓZA, je to však hezké gesto, všechno to, co St. K. Neumann před týdnem po nahoře citovaném nadpisu na náš účet napsal do komunistických „Halónovin.“ Je to hození hlavou, netrpělivé dupnutí na všechny mrzké kompromisy, na všechny ohledy, které nám jedině brání okamžitému vstupu do zaslíbené země, junácké zvolání: „Haló!“ Očekáváte-li, že budeme toto hezké gesto a toto zvolání haniti, jste na omylu. Vyznáme se vám dokonce z tajné lásky k volání „Haló!“ i „Holo!“: nepíšeme totiž nic raději, než nekompromisní články. Přiznáme se i k jakési tajné neřesti: voíati „Hrr na ně!“ a „Chyťte je!“ by nám působilo stejnou radost jako St. K. Neumannovi nebo některému haló-redaktorovi, to máte jako shodit šaty a proběhnout se v lese. Tisknouti tlustými trojčicery „Nechme klidu a kompromisů“, to dělá při nejmenším takovou radost, jako šplíchat se ve vodě. Říci „Zlotřilost duchovního a morálního mrzáctví“, to je panečku tak pěkné, že by se to dalo volat i na ozvěnu. Odkopnout „Maloměšťácké davy, které jsou hospodářsky zbídačeny a psychologicky nazpět vrženy k starým heslům vlasteneckým“, to udělá radost, jako rozkopnout pořádnou muchomůrku. A já budu vitální, a ty budeš nekompromisní, a my budeme radikální, halo!!! Aby se svět netočil po našem, to by tak hrálo!

A ono hraje; jen se podívejte, jak to krásně chodí podle zásad nekompromisního radikalismu v komunistickém světě na stránkách „Rudého práva“, v národně opoziční zaslíbené zemi „Národa“. Tam není obtíží s žádným vypočítáváním sil a směrnic, tam se zkrátka svět nadiktuje, a svět je. Nekryje se sice žádný z nich se skutečností, každý z těch světů však přesně odpovídá předpisům strany. Není to sice pravda, co se v těch listech říká, je to však jaré. Je to krátkozraké, ale panečku, jaká báječná je tam všude slibována budoucnost podle návodu k upotřebení, gratis přibaleného. Čím více se tam všude dovíte o oné budoucnosti, tím méně se dočtete pravdivého o téhle přítomnosti. Do záhlaví tohoto listu bylo však skoro před jedenácti léty napsáno právě toto slovo p ř í t o m n o s t i, a to je jako koule na nohou, která nějak brání v temperamentním poskoku. To je závazek říkati pravdu o dnešku, který nám brání v psaní radikálních říkanek, jako se dělají pro komunistické děti, pro národně demokraticky stříbrné opoziční děti. Říkati pravdu o přítomnosti, to je úsilí, které sice lidem otevírá oči a dává jim pevnou půdu pod nohy, které pomocí trpělivé analýzy skutečností vede praktického politika k realizacím všech těch drobných pokroků, z nichž každý je zítřkem proti nedokonalějšímu včerejšku — říkati pravdu o přítomnosti však je

při tom při všem počínání, které po stránce vnější efektivity naprosto nemůže konkurovat články autorů na příkaz strany především nekompromisních, především radikálních, především temperamentních. Jsme si toho pokorně vědomi. Nebudeme v těchto rádcích volati „Halo“ ani „Hola“. Vzdáme se radosti házet bombami a budeme vědomě daleko nudnější, než St. K. Neumann.

NÁM Z TOHO PLYNE leckteré odříkání, jemuž se jinde novinář v denním listě nemusí podrobovat. Předně nesmíme říkati takové nepravdy, jako St. K. Neumann, když tvrdí, že „Nemine týdne, aby Ferdinand Peroutka nebo některý jeho ošifrovaný spolupracovník nepodnikli v „Přítomnosti“ nebo v „Lidových novinách“ útok na některou bojovnou akci nebo snahu protifašistickou.“ Říká-li podobné nepravdy Neumann tak klidně a tak hlasitě, vystavuje se nebezpečí, že se mu i v samotné redakci „Haló-novin“, vysměje některý soudnější továřš. Za druhé nesmíme obracet věci tak na ruby, jako činí Neumann, když tvrdí, že prý „hlavním smyslem“ našeho článku před čtrnácti dny byl útok na Wericha a Voskovce. Každý, kdo článek opravdu přečetl, musí poznati, že hlavním smyslem tohoto článku bylo ukázati na prsty všem těm politickým a novinářským machům a podvodníkům, kteří se snažili z malé divadelní události vytlouci velký agitací kapitál lživou demonstrací, že tu šlo o jakési spontánní hnutí diváků. Že naše osvětlení případu mělo pravdu, dosvědčuje ta maličkost, že se po vyjití našeho článku ani u Stříbrných ani v „Národě“ už o spontánním hnutí diváctva neodvážili mluvit. St. K. Neumann nám však musí prominout, že se nedovedeme dívat na věci jen s jedné strany, jak nám k tomu dává návod, a že jsme musili objektivně přiznati i slabší uměleckou úroveň hry. Za třetí nesmíme s rozhořčením vtoukati odpůrci to, co nám sám říkal, a tvářiti se při tom indignovaně, jako by byl tvrdil opak. Této polemické zvyklosti užívá Neumann: imputuje nám, jako bychom byli upírali Havlíčkovi jeho drsnost, a my jsme zatím tvrdili pouze to, že Havlíčkův vtip je skutečně vtipný.

Tohle si všechno v polemice nesmíme dovolit: zbavujeme se tím však mnoha složek oné čisté radosti polemizovati jen pro polemiku, oné absolutní radosti vrhati bomby. Proto se do slovního souboje o zapomenutém incidentu z divadelního mikrokosmu nepustíme a všimneme si jen ideových důsledků, které Neumann na svůj úvodní odstavec navrhuje.

NEJDE O NIC NOVĚJŠÍHO, než o otázku radikálního. St. K. Neumann mává ve svém třicetiletém nadpisu heslem, že prý se proti fašismu není možno ubránit klidem a kompromisem, nýbrž něčím jiným. Dali jsme si práci, vyčísti ze čtyř sloupců Neumannova článku, jak ono jiné vlastně vypadá, nenašli jsme však nic jiného než heslo: požár prý vypukne, neuháší jej však žádný demokratický hasič, „nýbrž mohla by jej uhasiti jen sjednocená dělnická třída.“ Na jiném místě praví Neumann totéž: doba samovlády pravice prý není daleká, „nezakročili sjednocená třída dělnická.“ To je však skoupý recept.

Dovedeme si sjednocení třídy dělnické představití. Naprosto bychom se toho dne neobávali, protože jsme skutečně systém sjednocené třídy dělnické ve svém státě už poznali: svou nedůvěrou, že se pod tímto eufemistickým heslem dnes neskrývá nikdo jiný než tvář právě komunistické

strany, jsme už vyslovili jinde. Naše vážná skepse se dnes vztahuje k oněm zázračným výsledkům, které St. K. Neumann od tohoto spojení třídy dělnické očekává. Naše pochybnost se týče jen Neumannovy víry, že hned po uskutečnění této aliance přestane rázem určitý kapitál přikládati své neviditelné morální a nemorální příspěvky na všelijaké dobrodružně reakční hnutí, že pak pomine rázem nespokojenost hospodářskou krizí přitíženého měšťanstva, živnostnictva i dělnictva, že zchladnou rázem dobrodružně choutky všelijakých konkvistatorů a aspirantů na diktátorství, že zkrátka zmizí „fašism“. Nechce se nám uvěřiti tomu, že sjednocené dělnictvo skutečně nebude musit než „zakročit“ a „uhasit“, jak si to tak pěkně paušálně vytkl St. K. Neumann.

S Neumannem i mnozí upřímní protifašisté a dokonce i mnozí opravdoví demokraté upadají do tohoto omylu, nechápajíce pravou podstatu vzniku fašismu. Podstata fašismu je negativní. Nikde se nešířil fašism pro to, co se klopotně snažil vynalézt pro svůj program pozitivního, všude se šířil tím, co hlásal negativního, čím reagoval proti dosavadní vládě proti chybám existujícího řádu. Získával si stoupence tím, že stavěl na jejich společných antipatiích: to je bezpečný základ, jenž vede k větší soudržnosti, než společné sympatie. Dělal si sbírku ze všech, kteří byli proti něčemu: čistí tu nemotornou, chaotickou, školáckou a vášnivou knížku Adolfa Hitlera „Mein Kampf“ s jejím neomylným instinktem pro vyslídění a vyčichání všech antipatií visících ve vzduchu, je nesmírně poučné pro vyšetření, z jakých základů vzhází fašism:

„Der Deutsche hat keine blasse Ahnung, wie man das Volk beschwindeln muss, wenn man Massenanhänger haben will,“ praví Adolf Hitler doslovně v této knize (právě okolnost, že tuto větu najdeme jen v prvních jedenácti vydáních Hitlerovy autobiografie a že ve všech dalších vydáních byla vypuštěna, nás musí přesvědčiti o její taktické důležitosti). A nikde se národ nedá ošvindlovati ochotněji než tam, kde jeho soudnost je zakalena antipatiemi.

Je sotva možno naléztii druhou metodu, která by tak bezpečně vedla k utvrzení těchto antipatií, než Neumannem doporučovaný radikalismus.

BAKTERIE FAŠISMU má každý stát na světě v sobě, stejně jako každý organismus v sobě má bakterie tuberkulózy, i zdravý. Každý vládní systém vyvolává v něčem nespokojenost, i demokracie. Nespokojenost s hospodářskou krizí se konec konců svází na vládu. Na výživné půdě této nespokojenosti se dnes velice dobře daří bakteriím nemoci zvané fašismem. Na ničem jiném není možno lépe demonstrovati rozdíl metody naší a Neumannovy než na tomto příkladě. My tvrdíme, že nebezpečí vzplanutí fašistické choroby je možno a třeba zažehnavati tím, že se odstraňují důvody oné nespokojenosti, že se odnímá bakteriím výživná půda, že se s demokratickou poctivostí, spravedlností a hospodářskými reformami zlepšuje postavení všech nespravedlivě zasažených vrstev. St. K. Neumann je přesvědčen, že je výhodnější tyto nemocné odstřelovati.

Neumann a mnozí opravdoví demokraté jsou stížení panikou, která jim nedovoluje viděti před sebou lidi: vidí jen demony. Nepochybujeme o tom, že mezi těmi, kdož v kterékoliv zemi fašistické epidemie počali nespokojenosti zneužívati ke svým politickým ambicím, byli i „duchovní zločinci a morální mrzáci“, jak Neumann rád říká. Chceme si však zachovati o lidstvu lepší mínění, než bychom uvěřili tomu, že takových duchovních zločinců a morálních mrzáků

jsou celé miliony. Zdá se nám daleko spíše pravdou, že ty miliony příslušníků, které si všelijaké ty fašismy nezískaly na svou stranu terorem a strojními puškami, že ty miliony lidí opravdu věřících, zaprodávali svou duši čertovi opravdu z hmotné bídy, z duchovní beznaděje, z morálního zoufalství, z oné nespokojenosti, kterou jsme nazvali výživnou půdou pro fašistické bakterie. Jejich bídy, beznaděje, zoufalství a nespokojenosti se prostě stupňovaly tak, že z nich vznikla fašistická panika stejně slepá, jako je panika protifašistická. Přišel-li k nim ve chvíli paniky obratný krysař, der eine Ahnung hatte, wie man das Volk beschwindeln muss, wenn man Massenanhänger haben will, vyšla z toho „Sláva“ všelijakým vůdcům. V okamžiku, kdy se vůdci dostali k moci, změnil ovšem fašism rázem svou tvář: jakmile měl v ruce státní aparát a armádu s moderní výzbrojí, pak už pojednou nenaslouchal hlasům utištěných a nespokojených, pak měl již jen starost o svou moc a její upevnění.

Vypadá to sice velice efektně, napíše-li se, že celé masy nespokojenců byli jen zlotřilci a duchovní i morální mrzáci. Bohužel však to není pravda. S těmihle zlotřilci a mrzáky bychom asi snadno skončili. Lidé, kteří v Německu stáli uprostřed hnutí a bojů, kteří viděli hitlerismus kolem sebe vyrůstat, a kteří mohou leccos vyprávěti i o tom, čím přispěla právě komunistická strana se svým slavným radikalismem k rozničení fašismu, — ti nám tvrdí něco jiného. Říkají, že mezi všemi, kdož šli za novými vůdci z upřímného přesvědčení, nikoli z hecu a hazardérství, byli také svědomití lékaři a advokáti, masy živnostníků a desetitisíce nezaměstnaných dělníků. Ohlížíme-li se dnes po střediscích, na něž se soustřeďují propagační naděje, u nás, najdete tu (nehledíte-li k profesionálním vůdcům) stejné množství podobných lidí, kteří nejsou mrzáky ani zlotřilci, a přece se mohli státí materiálem, jenž by se v okamžiku paniky dal svést. Máme je odstřelovat nebo přesvědčovat?

SPÍŠE Odstřelování, než přesvědčování doporučuje nám St. K. Neumann. Dostí klidu a kompromisů, říká, je na čase být radikální. A dává nám za příklad Německo. Být St. K. Neumannem, nebo třeba jenom komunistou, nemluvil bych o Německu. V domě chyceného padělatele se nemá mluvit o falešném kovu. Používali snad němečtí komunisté taktiky klidu? Uzavírali snad kompromisy? Byli snad maličká a bezmocná strana? Rozevřeme-li dnes nějaké noviny ještě z doby demokracie a čteme-li horentní cifry udávající počet mrtvých na pravici jako na levici, vidíme, že Německo před Hitlerem bylo daleko spíše podobno bojšti než nějakému parlamentu, v němž se pašou viny „klidu a kompromisů“. Německo vypadalo jako obrovské spiklenecké hnízdo, plné revolucionářů pravých jako levých, plné bojovné činnosti na všech stranách. Německo bylo státem, vyštvaným do největší možné nenávisti extrémů, v němž bylo tolik radikalismu a létalo tolik pum, že by srdce i nejstaršího a nejotrlejšího revolucionáře nad tím musilo zaplesat. A přece to nepomohlo proti fašismu, naopak. Podívejte se do všech evropských zemí, v nichž dnes máme vlády diktatury, a přesvědčíte se, že nic nepomáhalo tak bezpečně do sedla diktátorům, jako rozeštvání národa do radikálních extrémů.

Podívejte se naproti tomu na ty státy evropské, v nichž se konflikty odklizejí vyjednáváním a dohodami, v nichž se hroty extrémních nenávistí nedobrovolně ulamují nutností určité koaliční kázně, a přesvědčíte se, že jsou to jediné státy v Evropě, které si zachovaly demokracii. Francie, Anglie, Belgie, Holandsko, Norsko a Švédsko, Dánsko, Švýcarsko nebo Československo nejsou jistě tak efektně radikální, jak by si to St. K. Neumann přál: jsou to však země, v nichž je i dnes ještě možno dýchat a žít.

Taková prostá realita však naprosto nestačí k tomu, aby mohla přesvědčit o něčem komunistické ideology, volající „Haló“. Prostá fakta jsou věci, která jim nikdy příliš nehověla.

POLITIKU FAKT NEMILUJE ani St. K. Neumann; neinteresuje se o skutečnosti našeho politického života, nýbrž hraje si s nejběžnějšími komunistickými větnými šablonami, které nahrazují analýsu i myšlení. Jinak by tak ohnivě nepolemisoval s domněnkami. St. K. Neumann si postavil pohodlnou thesi, že prý nemine týdne, abychom záludně neničili „nějakou bojovnou akci nebo snahu protifašistickou“ a že prý proto budeme mítí fašism. St. K. Neumann se ani nestará o to, kde by mohl skutečný fašism vyrůstat, ani o něj nemá zájmu: tuhle tu nepřijemnou práci přenechává všem oně chvíli, až sjednocená dělnická třída „zakročí“ a „bude hasit“. Jako hravý Archimed jezdí hůlkou po svých kruzích a přeje si, aby mu nebyly rušeny. To mu pro dnešek dostačí k uspokojení, že udělal také něco proti fašismu.

„Přítomnost byla by první, která by prohlásila, že (Havlíčkovy epigramy) pro dnešek jsou špatné, poněvadž — nu, poněvadž oficiální politika pluje v břečce „aklerikalismu“, černí jsou ve vládě, a na Slovensku rádí pustá a nebezpečná demagogie Hlinkova. V této činnosti Ferdinanda Peroutky a jeho druhů je totiž metoda a politická taktika, které tu nemůžeme popřít, kterou naopak musíme zdůraznit...“

A tak dále. Polemika proti hypotéze: „byla by, která by...“
Co s tím?

„Víme všichni, co jest jádrem této taktiky a kam nutně vede. Podle Ferdinanda Peroutky a podobných „levých“ měšťáků a maloměšťáků jest v zájmu klidu a udržení měšťanské demokracie...“

„Tato doba není daleká, nezakročili sjednocená třída dělnická. Ferdinand Peroutka nechce tohoto vývoje věci viděti...“

„Ferdinand Peroutka není demokrat zásadní, ba snad ani neví, čím byla měšťácká demokracie na vrcholu své slávy...“

„Ferdinand Peroutka může se svými hasiči a odpůrci socialistického sjednocení přispěti eventuálně toliko k tomu, že při této příležitosti bude se životními zájmy pracujícího lidu československého a s kulturními hodnotami v tomto státě sehrána jen hanebná komedie.“

„Ferdinand Peroutka a lidé jeho rázu pracují pro fašismus, poněvadž zůstávají odpůrci a pomlouvači každé akce, která může skutečně fašismus zeslabiti a zničiti.“

Takhle vypadá celý článek Neumannův. Je to snad také jedna z oněch akcí, které mohou fašismus zeslabiti? Máme vážnou obavu, že naši komunisté takovýmihle papírovými bombami bohužel fašism nezničí. Bojíme se, že ve své neotřesitelné víře v to, že papír snese všechno a že radikalismus se tak krásně v novinách vyjímá, střílejí vedle, jako vždycky stříleli.

Obáváme se, že ve své vášnivě zálibě k přímočarým úsudkům by se St. K. Neumann ve skutečnosti setkal s přežalostnými výsledky svého protifašistického boje, kdybychom světili své osudy experimentům jeho nejasně radikálních zásahů. Nepochybujeme, že by se ani pak, kdyby nás jeho záliba ve vrhání pum přivedla pod onen drn, o němž píše, nedal zvíklati ve své vášnivě lásce k přímočarým úsudkům vykonstruovaným intelektuálně a bez ohledu na mrzké reality těchto tří dimensí všech pozemských věcí. Možná, že by nám pak vážně před tváří věčnosti opakoval moudrost doktora Obnubila z Franceova románu, kterou jsme si dovolili citovati před tímto článkem v celé její přísně logické důslednosti, nekompromisnosti a vzácně dogmatické bezohlednosti k tomuto hořce sladkému stavu, který nazýváme životem, a který komunisté už vždycky tak vášnivě rádi ignorovali. Red.

poznámky

10.000 nejzajímavějších výroků

Nejnevěřitelnější zjev roku 1934: v této zemi, kde se vytrvale naříká na nedostatek vtípu, propukla úplná inflace duchaplnosti. Počítejte: 10 nejzajímavějších výroků ze dne dá přes tři tisíce duchaplností za rok. A přibyl-li k jednomu žurnálu, jenž se tímto hromaděním ducha denně obírá, druhý, třetí, čtvrtý, vynese nám tato snaživá soutěž do roka deset tisíc československých duchaplností jen to fikne.

Řeknete: Anglie. Ano, Anglie, kde patří k dobrému tónu, aby se pravdy rekly vtípně. Kde je dlouholetá tradice škol, literatury, řečnictví a speechů. Kde je vyvrcholena společenská kultura. Tam je z čeho nabírat a vybírat. Ale u nás?

Podívejte se tomu na zuby: tuhle protestoval autor jednoho nejzajímavějšího výroku v jedné novinách, že mu v druhých udělali z jeho tvrzení nejzajímavější výrok tím, že uvedli jen půlku. Pane, vytrhnout půlku souvětí a postavít ji samu o sobě jako tvrzení tak zvané holé, to nemusí být jen zajímavost, to může být sensace. Takhle mohu z F. X. Šaldy udělat nadšeného čtení Karla Horkého a z Kramáře hradní stvůru. Jenže — jakou to má cenu a čeho touto stravou u čtenáře dosáhnou?

Jen se podívejte, jak čtenáři na nejzajímavější výroky letí. Ze všech plytkých cetek, kterými se vážné novinářství od svých ideových úkolů odvádí na cesty plané libivosti, tato má největší úspěch. Lidé si přečtou deset „výroků“ a mají pocit, že toho dne už vědí o všem. Nejvážnější úvodník, nejnaléhavější článek, nejseriosnější revue — to nic. „V jedné větě“ je to všecko vyřízeno. Ke všem zlům, která odvádějí širší masy od četby a myšlení, přišly ještě nejzajímavější výroky. Místo stravy cukrle. Místo gesta pukrle.

A je vůbec možno najít jich tři sta, šest set, devět set do měsíce? Patrně se tomu musí napomáhat. Jeden způsob jsme už ukázali: nenápadný výrok se skreslí, aby přímo křičel. Druhý způsob: anonymní výrok se přišije známé osobnosti. Jeden den čtete v novinách článek pod šifrou a druhý den vidíte citát z něho pod jménem známé osobnosti. Je to vždycky pravda? Jsou ty šifry a krycí masky tak obecně známé, že mohou jiné noviny je klidně a beze strachu nahradit jménem? Není tu spíše velké nebezpečí, že se čtenářům předstírá výrok osobností, a že to ve skutečnosti není její výrok a protože to není její výrok, je také sám o sobě nezajímavý a bez významu?

Já nevím, co tomu říkají autoři sami. Ale mám pocit, že se pod šifru neuchýlili bez důvodu. Mám pocit, že není slušno bez vážného důvodu, jen pro kavárenskou pikanterii, porušovat právo redakčního tajemství. Bývaly doby, kdy ohled na toto právo patřil k základním pravidlům žurnalistiky. Dnes už to neplatí?

Jiný druh zajímavých výroků jsou výroky hloupé a všelijak křiklavé. Čtenář, který se v tom vyzná, často se jim zasměje. Ale kolik je čtenářů, kteří v prostém výňatku bez komentáře nepochopí ironický smysl! Podstata ironie není přece vždycky jasná, a jestliže se v řádce výroků, které mají imponovat, objeví jeden, jemuž se máte smát, kolik prostších lidí nepostřehne ten rozdíl a přijme i toto tvrzení vážně! Vtip totiž bývá nejčastěji v tom, že se pod vážným tvrzením objeví jméno osoby, která je v pravém opaku s těmi, kterou vyřkla. Ale kolik lidí mezi statisíci čtenářů si uvědomí tuto rafinovanost? Většina jich spíše přikývne a řekne: hele, pořád do něho buší a on říká takové rozumné věci, že je sami musí citovat. Tak se čtenáři — davová čtenáři ovšem, ale o ty jde v novinách především — nejen odvádějí od četby, ale zavádějí k soudům úplně skresleným.

Pak jsou výroky ze dne nebo z týdne, které ani ze dne, ani z týdne nejsou, všeliké výpisky starých a zapomenutých kurio-

sit. Malér se s nimi žádný nestane. Je to jen další doplněk všech těch falešných líčidel, jimiž žurnalistika přestává být odpovědným děláním novin a stává se výrobou ranních večerníků.

A pak jsou výroky, které se nestaly. Ty jsou někdy opravdu nejzajímavější. Jaká neobyčejná a dalekosáhlá zajímavost je na příklad v tomto podivuhodném výroku, zaznamenaném v posledních dnech:

Zdali sama píší? Nikoliv! Nejhroznější je, když herečky píší. Takového omylu se nikdy nedopustím.

Mila Pačová.

Představte si tuto věc v plném dosahu. Hereček a herců, kteří a které psali a píší, bylo a je mnoho. Z nejznámějších byla to Hana Kvapilová blahé a slavné paměti. Také v dnešním herectvu a přímo v souboru Národního divadla jsou lidé, kteří píší a kteří budou dotčeni, když jedna herečka z nich takto nad nimi veřejně ohrne nos. A jde o divadlo, kde všichni vůdčí lidé by měli chodit při zdi a ne na slunci, neboť másla na vedoucích hlavách přibývá. Jestliže se mluví o úsporách a největší náklad se věnuje na výpravu a vybavení hry páně ředitelovy, jestliže se dalekosáhle mluví o ideových programech a do repertoáru první scény se rovnou zařadí hra dramaturgovy manželky, je toho, s odpuštěním, trochu moc najednou, než aby se ještě choť páně ministrova mohla dopouštět takových výroků o svých kolegyních, jaký byl právě uveřejněn. To je asi tak nejlepší cesta, jak se může postátně Národní divadlo rozvrátit a otrávit.

Zařadili jsme však v dobré víře onen výrok mezi neexistující a vymyšlené. Nelze přece vůbec uvěřit, aby umělkyně tak zkušena a dáma tak společensky vybroušená napsala nebo pronesla takový výrok a takhle přiložila zas nový doutník k sudu prachu pod státními divadly. Nápadně ovšem je, že neměla dosud odvahy, aby onu zajímavost ze dne popřela a prohlásila za podvrh. Snad to nečte a ani neví, jak zlé a pobuřující slovo jí bylo vloženo do úst. Nebo je tu druhá možnost: výrok je jenom přibližně správný, byl učiněn bez zlého úmyslu v proudu společenské konverzace a teprve svým vypíchnutím dostal najednou ráz provokující výzvy. Nebo... je vskutku pravdivý a publikován záměrně. Paní Pačová by měla povědět, co z toho je pravda.

Ale vraťme se k znamenitým výročkům. O jejich ceně bude rozhodnuto „jednou větou“ paní Pačové. Ať je usvědčí, že přináší její tvrzení zloha vymyšlená nebo že vytahují na veřejnost zákulisní klepy a zlomyslnosti nebo že okázale podtrhávají, co může způsobit jen zlo — dovrší se obraz toho, jakou cenu má tato inflace československého duchaplnictví. DROL.

Chystají se katolíci k ofensivě?

Některým osobám v lidové straně se zezdalo, že jisté věci z předválečné a válečné historie českého katolicismu už dostatečně upadly v zapomenutí a že se vůbec po světě dost setmělo, aby bylo katolíkům možno vystupovat v politice trochu odvázněji. V neděli 11. listopadu konal se v Praze sjezd strany a odhaloval si resoluci, kterou uveřejnily „Lidové listy“ 18. t. m. Stojí v ní za povšimnutí následující odstavec:

„Sjezd žádá vládu republiky, aby provedla naléhavou a brzkou revisi zákonodárství, na něž měl po převratu rozhodující vliv bezbožecký socialismus a protikatolické pokrokářství. Jde hlavně o zákony manželské, zřízení školské a úpravu svátků. Sjezd uvítá, najde-li lidové hnutí pro tyto své požadavky, výhradně velkým národním zájmům sloužící, patřičně pochopení a účinnou pomoc i u jiných politických sil československých, pokud pod tlakem, který na ně vykonává rozkvět náboženské myšlenky v celém světě, hodlají vážně a opravdově opravit svůj dosavadní pasivní nebo i nepřátelský poměr ke katolické církvi a jejím právům na duchovní vedení člověka, rodiny i národa.“

Tu tedy lidová strana v Čechách nežádá nic menšího, než aby stáť pod zámlinkou „rozkvětu náboženské myšlenky v celém světě“ zrevidoval celé republikánské zákonodárství podle prání katolické církve a aby zejména vydal jejím kněžstvu státní školy a instituci manželství. Doporučujeme pozornosti čtenářů zvláště poslední slova citátu o právu katolické církve na duchovní vedení člověka, rodiny a národa. Včelí takovými požadavkům považujeme za nutné objasniti jisté základní a zá-

sadni věci a poskytnouti katolíckym vüdcüm príležitosť, aby se poněkud lépe orientovali.

Katolícká cirkveň má podle našeho mínění právo na vedení jenom těch lidí, kteří se sami od ní chtějí dát vést. Pro svou osobu však — a tu zajisté mluvíme jménem tisíců příslušníků jiných církví i občanů bez vyznání — za toto vedení děkujeme a docela nezdvořile je odmítáme. Protože, jak jsme právě uvedli, jsou těchto odmítajících četné tisíce, nesmí katolíckou církev nikdy ani napadnout, že by se státní zákony, které přece platí pro všechny občany, tedy i nekatolícké, mohly někdy dělat jenom s ohledem na její zájmy. Všichni příslušníci jiných církví i občané bez vyznání by považovali za hrubé násilí, kdyby si katolícká cirkveň — u vědomí, že na tento úkol nestačí duchovně a nábožensky — chtěla vedení vynucovat prostřednictvím státních zákonů. Nikdy nepřipustíme, aby nám katolícká cirkveň — to jest, přesně řečeno, domácí a zahraniční páteři — tímto způsobem nrucovali svou autoritu. My tuto autoritu neuznáváme, nevěříme v ni, odmítáme ji a konec a dost. V této věci neznáme žertů, i kdyby se desetkrát vyskytla vládní většina, která by byla ochotna něco podobného odhlasovat. Taková „většina“ — tím jsme si skoro jisti — však se u nás nenajde. Hlasovala by proti přání skutečně většiny lidu, i lidu formálně katolíckého. Katolícká cirkveň je chvála bohu trochu krátká na to, aby si u nás pořídila filiálku Rakouska.

Jsmo ochotni s československými katolíky politicky spolupracovat, jako jsme loyálně činili až dosud, ale jen za jedné podmínky: že budou také loyální a nebudou se roztahovat. Protože se zdá, že začínají projevovat nepřiměřené naděje a klásti požadavky, o nichž jsme předpokládali, že je v zájmu míru této země odloží na dobu neurčitou, protože — krátce a jasně řečeno — začínají pomýšlet na bojovný klerikální program, považujeme za nutné, varovat je před tímto počínáním. Jestliže opravdu na takový program pomýšlejí, nebudou mít pokrokové strany nouzi o program neméně bojový. Budou žádat důslednou odluku cirkveň od státu, zrušení státních příspěvků na kult a na kněžské platy, konfiskaci všech beneficí, která nejsou přímým vlastnictvím cirkveň — krátce: budou žádat, aby byla katolícká cirkveň odkázána na pořad spolkového práva.

Žádáme tedy velice snažné veledůstojné duchovenstvo, aby se nepokoušelo sahat na ústavní a ideové základy státu. Každá posvěcená ruka, která se vztáhne tímto směrem, bude sražena. Hájili jsme základů tohoto státu — a bůh ví, že často s těžkým srdcem — proti hladovým chudákům, budeme jich s lehkým srdcem a velmi radikálně hájit i proti katolíckému kněžstvu, o němž každý ví, že se mu v republice nevede zle. Z. S.

Berlín bez Ženevy a Ženeva bez Berlína

Procházíme údobím velkých politických manévřů. V Anglii jsou starostí o námořní zbrojení, a anglická vláda diplomaticky bojuje s Japonskem i se Spojenými státy, Francie pořádá manévry s Německem kolem Sárska, Italie manévruje pomocí zatčených teroristů a diplomatických návštěv maďarských a rakouských státníků. K tomu Německo přichází potěšit upřímné přátele Společnosti národů oznámením, že má chut vrátit se do Ženevy. I tento poslední, šetrně naznačovaný a v první bitvě prohraný diplomatický akt není nic jiného, než manévř.

Pan Ribbentropp, Hitlerův mimořádný vyslanec, neměl zatím velký úspěch, procházejí se s ratolestí míru po Evropě. A nejmenší úspěch měl tam, kde by byl před rokem našel otevřenou náruč ministerského předsedy světové říše. Je přímo neuvěřitelné, že pan Ribbentropp nebyl přijat MacDonaldem, osvědčeným přítelem Německa v dobách pro Německo nejhorších. Je záhada, že z cesty pana Ribbentroppa nevyšel nějaký nový pakt čtyř velmocí, kterým chtěli Mussolini, Hitler a MacDonald vládnout nad Evropou. Totiž — byla by to záhada, kdybychom neměli dnes již ucelený názor o mírumilovných úmyslech dnešních Němců a kdyby i v Anglii nebyl kděkdo přesvědčen o správnosti údajů o německém novém zbrojení. I MacDonald, jehož vliv v Anglii jest dnes již ostatně dávno za kulminacním bodem, pochopil, že koketování s Hitlerovým Německem na účet Francie by se dělo zároveň na účet příští generace Angličanů. Proto pan Ribbentropp neprodal své zajímavé zboží ani kapitánu Edenovi, a jak jsme se nyní dověděli, ani je neměl příležitost nabídnout. Minuly doby, kdy s Německem některé vlády uzavíraly diplomatické obchody, nastaly chvíle, kdy Německu nikdo za návrat do Ženevy nic nedá. A je si tím samo vinno.

Dnes je totiž jasno, že se Hitler přepočítal. Gesto, které se mu hodilo k uspořádání falešných plebiscitů a zahraniční politice, stálo Německo ztrátu výborného diplomatického ná-

stroje, nehledíc k ztrátě sympatií ve státech do nedávna germanofilských. Jsou bývalí přátelé Německa, kteří dnes v Ženevě s přesvědčením tvrdí, že byly-li znovu zahájeny závody ve zbrojení, stalo se tak na znamení, které dal Hitler odvoláním své delegace ze Ženevy. Kdyby byl Hitler říkal, že chce mír a zbrojil, avšak zůstal v Ženevě, byl by měl pravdu. Za nynějších okolností však připravuje válku. Ztráty Německa následkem nepřítomnosti německé delegace v Ženevě jsou však ještě citelnější. Po každé schůzce státníků v Ženevě, které se nezúčastnili němečtí diplomaté, byl učiněn krůček a někdy dokonce pořádný krok k stále většímu osamotnění Německa. Nepřítomný nemá nikdy pravdu. Co však je nejhorší pro Německo, stržici mezinárodní politiky ženevské po prvním údobí bolestných a více méně upřímných vzpomínek na pana von Kellera a ostatní delegáty Třetí říše si zvykli vyjednávat a rozhodovat v důležitých evropských problémech bez Německa — nechceme říci, že proti Německu, avšak je to skoro totéž. V den odjezdu německé delegace ze Ženevy řekl mi jistý starý praktik ženevský: „No, že už to přišlo, konečně se Společnost národů bude moci hnout z místa...“. A toto proroctví se splnilo, neboť Společnost národů bez Německa je Společnost národů bez velkého břemena a s rostoucí autoritou. A pokud jde o mír, je právě tak nejistý s Německem v Ženevě, jako s Německem mimo Ženevu.

Přes to však se v Ženevě nikdo nenajde, kdo by nyní neřekl na Hitlerovy nabídky návratu: prosím, Německo jest dosud členem Společnosti národů, a křeslo v Radě jest ostantivně prázdné; rače vstoupit bez hluku do sálu „des pas perdus“ a jedeme dále. Jenže jedna věc je i neupřímnějším ženevským universalistům protivná. Smělost, s jakou někteří němečtí diplomaté počítají, že někdo Německu zaplatí návrat do Ženevy. Německá diplomacie jistě zaspala vývoj událostí. Již jsme opět na míle daleko okamžiku, kdy se dalo obchodovat s částečně porušenými mezinárodními smlouvami jako s vagony uhlí. Mezitím, co Hitler prováděl čistky v řadách úderníků, prováděla se přirozeným způsobem čistka v ženevské diplomatické kuchyni. S odchodem Německa odešly tendence považovat mezinárodní smlouvy jen na polovic závazné, nebo vůbec za zbytečný cár papíru. Nikdo si nepřeje, ani italská vláda, bývalý přítel Německa, aby s Německem se vrátil do Ženevy duch nepoctivosti v mezinárodní politice. Proto tedy, hodlá-li se Hitler vrátit do Ženevy, musí nechat před branami německé metody soustavného porušování mezinárodních závazků, a to jak v oboru hospodářském tak politickém, jinak se s jeho delegací bude v Ženevě jednat jako s nežádoucími cizinci.

Konečně i kdyby se Německo vrátilo naprosto nezištně do Ženevy, nezabví se po dlouhá léta podezření, že jeho stálý delegát u Společnosti národů neustále drží ruku na klíce. Takový důsledek komplexu inferiority, kterým dosud trpí Třetí říše, by musil rovněž zůstat v Berlíně a v Ženevě by mezinárodní společenství chtělo od pobloudilého syna nikoliv důkaz těžkopádného oportunismu, který podal Ribbentropp, nýbrž doklady o chuti k mezinárodní součinnosti. Tenax (Ženeva).

Pesimism v politice

Jeden emigrovaný německý publicista vydal nedávno knihu, v níž vypočítává, co všecko se v posledních letech ukázalo ilusí: že nebude válka, že je možno mít bezpečný majetek, že lidé mají rozum atd. Také jeden náš konservativní spisovatel tyto dny prohlásil, že si sice války nepřeje, ale že jest si přes to jist jejím příchodem. Jakou cenu má takovýto pesimism? Rozumějme: nikoli střízlivý názor, který počítá s možností všech zápletek a pečlivě odhaduje jejich možnosti, nýbrž prorokování, že všecko je marné, že války byly, jsou a budou, at' děláme co děláme. Nebylo by jistě nic snadnějšího než podepřít tento názor nesčetnými doklady. Vezměme jen zaručené i nezaručené zprávy z posledních dnů: Anglie, Francie a Belgie prý uzavřely obrannou leteckou dohodu; Anglie organizuje armádu, chce přenést arsenál s východního pobřeží na západ; Československo ohlašuje dvouletou služební dobu a chce opevňovat hranice; Německo prý je bezmála už tak připraveno, jako bylo 1914; De Valera prý tajně jedná o vojenský spolek Irska a Německa. Stačilo by jen seřadit události dramaticky za sebou a připojit výkřik: Řítime se do války! A přece je tento pesimism nicotný a škodlivý. To proto, že nemá praktické ceny. Kdo prohlásí, že válka jistě přijde, učinil právě tolik, jako kdyby řekl, že si jí přeje. To jsou ovšem moresy literátů. Všimněme si, že žádný praktický politik takto nemluví a nejedná. Počíná si tak, jako by stále měl jistotu, že lze válce zabránit. Kdyby-

chom smýšleli jako uvedení dva literáti, neměli bychom věru proč se trápit ustavičným čekáním. Řekli bychom si patrně, že si to raději vyřídíme hned, aby to už jednou bylo odbyto. Ale protože nejsme pesimisté, budeme to zkoušet s mírem až do poslední chvíle. Jednajícím lidem se pesimism nehodí. Z. S.

Dělala se politika bezplánovitá

V rozpočtovém výboru se jednalo o otázkách státně-zaměstnaneckých. V denních listech pak čteme, že ministr financí dr. Trapl přiznal, že dosud (v politice státně-zaměstnanecké) se u nás dělala politika bezplánovitá. Tuto větu, shrnující velmi stručně a jasně názor ministra financí, si mnozí přečetli se zadostiučiněním. Ale jest tu jedna výhrada: tato politika bezplánovitá se nedělala. Politika se sama nemůže dělat. Politiku špatnou či dobrou dělají lidé. Místo toho: dělala se bezplánovitá politika, bylo by lépe říkati: tuto bezplánovitou politiku dělali poslanci a senátoři, nebo aspoň jí schvalovali. Na jejich hlavy v prvé řadě padá odpovědnost za tu bezplánovitou politiku. V. G.

Slova mluví, příklady táhnou

Od té doby, co národní demokracie se dostala z vlády a zamířila do náruče Jiřího Stříbrného, dokazuje, že vláda musí od 1. ledna 1934 zrušit sračky státních zaměstnanců a dát jim, co měli dříve. Pokud víme, byl to generální ředitel Živnostenské banky Dr. Preiss, který navrhoval snížení platů státních zaměstnanců a to dokonce snížení větší, než bylo provedeno. Není známo, že nyní prohlásil, že situace státní pokladny se od doby, kdy navrhoval hodně ubrat státním zaměstnancům, zlepšila tak, že by se státním zaměstnancům mohlo přidat. Ale pp. Preiss a Hodač mají možnost, vládě způsobit velmi pernou chvíli: mohou jí postavit před hotovou věc, před vlastní příklad. Takto: Dr. Preiss, odvolává se na drahotu, může zvýšit platy malých úředníků a zřízců Živnobanky; může zvýšit mzdy dělníků v továrnách, které jsou v koncernu Živnobanky. A k tomuto zvyšování platů a mezd v Živnobance a jejím koncernu může se připojit posl. Hodač. Může si ve Svazu průmyslníků prosadit generální zvýšení mezd a platů v celém průmyslu. Shodnou-li se pp. Preiss & Hodač na této věci, t. j. prosadí-li zvýšení platů a mezd v koncernu Živnobanky a v podnicích členů Svazu čl. průmyslníků, pak nezbude vládě nic jiného, než aby kapitulovala a přidala také státním zaměstnancům. V. G.

To je věc socialistů ve vládě

Dojde-li k uskutečnění aspirantského zákona tak, jak je to projektováno, že totiž budou první tři měsíce sloužit zadarmo, bude to jeden z nejhorsších zákonů, jaké kdy vyšly z našeho parlamentu, bude to zároveň ostuda našich socialistických stran. Konečně, to by byla jejich věc. Zde jde však o víc, zde jde o veliké procento inteligence, která dostudovala s posledním napětím finančním, která prostě nemůže zdarma sloužit. Aspirantem by mohl být pouze studovaný lidé, kteří by měli to štěstí, že by úřad, v němž by mohli býti aspiranty, byl v místě jejich bydliště, eventuálně bydliště jejich rodičů. Fakticky to dopadne tak, že aspiranty budou synkové pánů v úřadech, poněvadž proti tomu nikdo nebude nic namítat, aby syn toho kterého šéfa kanceláře dělal zadarmo v kanceláři svého otce. Což naše socialistické strany nevidí, že k takovému zákonu nesmějí dát souhlas? Vždyť si tím odhánějí veškerou inteligenci, která dosud v ně věří. R. Andraško.

Není potřebí

V „Nedělním listě“ si chválí JUDr. Ant. Hübschman mládež Národní Ligy a říká m. j.:

„Byla mi dána dobře míněná rada, abychom vědeckěji snažili se mládež připravit pro veliké její úkoly. Pokládám však právě za velikou chybu našeho života tu přebytnou politickou kulturu, vtloukanou do hlavy v organizacích mládeže všech politických stran.“

Je vidět, že někdo z Národní Ligy, kdo pozoroval mládež posl. Stříbrného, dospěl k názoru, že trochu politické výchovy a politické kultury by přece jen neškodilo. Ale odpověď na tuto dobře míněnou radu zní rozhodně a záporně: nebudeme vtloukat své mládeži nic do hlavy! Mládež Národní Ligy se nemusí připravovat na svoje úkoly. Je těchto závazků zproštěna. V. G.

národní hospodář

Doc. Dr. J o s. G r ň a :

Kolik vlastně platíme daní?

I.

Mluví se a píše o daňovém břemeni, o vysokých daních a přece vlastně nevíme, podle čeho bychom měli objektivně usuzovati, že jest daňové břemeno skutečně vysoké. Uvažuje se sice na příklad o zatížení exportního průmyslu tak zvanými obchodními daněmi, poukazuje se na daňové zatížení automobilismu, mluví se o zdanění živnostnictva, neboť to jsou bolesti jednotlivých stavů, které se hlasitě brání a domáhají nápravy. Zapomíná se však na obyčejného občana republiky, který není ani exportérem, ani automobilistou, ani živnostníkem, ale při tom jest poplatníkem, odvádějícím značnou část svých důchodů na nejrůznějších daních, dávkách a poplatcích. Jak vysoko jest zatížen důchod takového průměrného občana? Kolik z jeho příjmů vlastně pohlcují daně a v jakých formách se projevuje toto zatížení? Dá se to vůbec číselně zjistit a jak? Hle, otázky, které vyžadují nezbytně vyšetření, uvažujeme-li o daňovém břemeni, o vysokých daních, jež si však přes to asi málokdo skutečně položil. Pokusme se najít na ně odpověď.

Důchod, to jest úhrn čistých příjmů každého jednotlivce, jest zdaněn

daní důchodovou,

a mluvíme-li o daňovém zatížení důchodu, míníme tím v první řadě právě tuto daň. Jak vysoko jest jí důchod zatížen, není nijak obtížné zjistiti — stačí nahlédnouti do obyčejného kapesního kalendáře, v němž pravidelně bývá uvedena sazba této daně, to jest ono procento, které z důchodu určité výše na daní zaplatíme.

Jiné daně však již finanční úřad nevyměřuje přímo na podkladě celého důchodu a z docíleného důchodu, takže s daňově technického stanoviska jest důchodová daň jediná, jež zatěžuje úhrnný důchod poplatníkův. Přes to však nepochybně spatřuje poplatník v každé daní, jež mu jest předepsána, zmenšení a tedy zatížení svého důchodu, nebo o zaplacenou daň se použitelná část jeho důchodu zmenšuje. Proto také rozumí poplatník pod pojmem zatížení důchodu něco jiného než finanční správa. Tak vzniká i otázka, pokud jest takové nazírání poplatníkovu odůvodněno, a po případě potom také, jak vysoké toto zatížení v onom širším smyslu skutečně jest.

První z těchto otázek se pokládá jaksi za samozřejmost, o níž se v širší veřejnosti celkem neuvažuje, a platí za nepochybné, že každou zaplacenou daní se důchod zmenšuje. Za to mnohem spíše se snad veřejnost zajímá o onu další otázku po výši tohoto zatížení. Ale má-li zde býti dána správná odpověď, jest nutno napřed si přesně ujasnit,

v jaké formě jest důchod daněmi
zatěžován,

neboť jinak musíme dojíti k nejrůznějším výpočtům, protože nám bude chyběti jednotné hledisko pro zjištění výše onoho zatížení.

Pro lepší pochopení předvedeme důležitost této otázky na příkladě. Představme si, že se někdo pokusí si vypočítati, kolik zaplatí ročně na daních, aby zjistil, jaké procentu z jeho důchodu mu odpadlo. Dejme tomu, že za tím účelem postupuje tak, že si vypočítá své celoroční příjmy a s nimi srovná především to, co z nich zaplatil na dani důchodové a na jiných daních, jež mu byly přímo předepsány, a jež tedy fakticky musil sám vlastním jménem finančnímu úřadu platiti. Jsou to ostatní přímé daně, jako výdělková, pozemková, domovní, rentová, jakož i — zejména u samostatných podnikatelů — ona daň, jež jest snad ze všech počítována nejtěživěji, a jež jest rovněž předepisována individuálně na podkladě dosažených obchodních výsledků, totiž daň z obrátu.

Mnohý by snad již přestal u tohoto výpočtu, ale jiný by počítal ještě dále. Vzpomenul si na příklad na to, že si vezl od svých příbuzných domů do Prahy, Brna nebo Bratislavy nějaké potraviny, z nichž musil zaplatiti potravní daň, a připočítá i tu. Jiný, na příklad rolník, ve svém výpočtu by počítal také daň z masa, kterou zaplatil z porážky ve svém vlastním hospodářství, nebo daň, zaplacenou za pálení slivovice nebo z prodaného vína.

Ale ani tím ještě nejsou všechny možnosti vyčerpány; jest možno a pravděpodobno, že bychom se setkali i s výpočty ještě podrobnějšími, jež však zároveň zřejmě vycházejí z podstatně odchylných hledisek. Víme na př. všichni, že jest náš cukr u nás dražší než v cizině, protože jest z něho vybírána značná cukerná daň, kterou cukrovar připočítává k ceně cukru. Podobně jsou zdaněny i mnohé jiné předměty spotřeby, jako lín, pivo, benzin, zápalky, žárovky, uhlí. A což kolky k žádostem, vysvědčením, poplatky ze smluv a listin, dávky z úředních úkonů, jako za vystavení cestovního nebo zbrojního pasu, honebního lístku, osvědčení o státním občanství?

Kdybychom však nyní srovnávali několik podobných výpočtů, zjistili bychom zcela jistě, že se v každém z nich došlo k jiným číslicím. Rozdíl mezi nimi nespočívá však jen v tom, že někdo započítával více druhů daní a jinými obnosy; jest prostě jen otázkou, jednak kolika daněmi byl kdo bezprostředně zdaněn, jednak menší nebo větší znalosti příslušných daňových předpisů a sazeb, aby byl výpočet všech daní úplný. Mnohem závažnější jsou však difference v důsledku odchylného stanoviska pro sestavení takového výpočtu. Tak se dá očekávat, že bychom zjistili ve výpočtu majitele domu, že si započítává také placenou daň činžovní, ale zároveň by se patrně ukázalo, že si tutéž daň započítává také jeho nájemník. První se odvolává na to, že daň platil sám, neboť byla předepsána jemu a on sám na ni dostal platební rozkaz, kdežto druhý namítá, že si vlastník domu připočítává daň k nájemnému a požaduje ji od nájemníků, kteří ji tak ve skutečnosti platí sami ze svého.

Kdo z nich má pravdu, jest zásadní otázkou, jejíž rozluštění jest nezbytné k pochopení a vypočtení číselného zatížení důchodu daněmi. A tu jest důležité si uvědomiti, že, snad až na nepatrné výjimky, konec konců

všechny daně platí konsument.

Každý, komu jest daň předepisována, se snaží si ji dáti nahraditi, ji přesunouti na toho, kdo jest jeho zá-

kazníkem, odběratelem, partnerem ve smlouvě. To se mu pravidelně skutečně podaří, jak je to nejlépe patrné u spotřebních daní. Tak na příklad ani cukrovar, ani lihovar neplatí daň z cukru nebo z lihu ze svého, nýbrž přiráží si ji k ceně výrobku a dává zaplatiti konsumentem. Podobně clo z benzínu nezatěžuje rafinerii, nýbrž automobilistu, který benzin kupuje. Také clo z vlny nepostihuje továrníka látek a nezmenšuje jeho zisku, protože jest započítáno v ceně hotové látky a zapláceno zákazníkem. Také obrátovou daň neplatí podnikatel, obchodník, živnostník ze svého, nýbrž účtuje ji zákazník — při větším účtu pravidelně zvláště (samostatně), při menším účtu ji prostě započítává do ceny zboží nebo úkonu, jež jest pak o daň zvýšena. Ale stejně jest tomu i u přímých daní (byť i se zákon pokoušel to zakazovati). Má pravdu nájemník, že on nese činžovní daň, třebaž ji finanční úřad předpisuje majiteli domu, neboť ten ji připočítává k činži a dává si ji tak nahraditi nájemníkem. Stejně i výdělková daň: tvoří režii podniku právě tak jako mzdy dělnictva, pojištění, nájemné, světlo, otop, suroviny a podobně, a podnikatel kalkuluje cenu svého výrobku tak, aby po zaplacení celé režie, včetně výdělkové daně, mu zbyl ještě určitý čistý zisk.

Ovšem, že se to vždy nepodaří, zvláště je-li daň příliš vysoká; vysoká daň nepoměrně zdražuje cenu výrobku, což může míti v zápětí omezení konsumu, takže jest pak výrobce přinucen část daně nésti aspoň prozatím ze svého. Tak tomu bývá pravidelně při zavedení nové daně, kdy vzniká boj o přesunutí daně na konsumenta, což pak někdy působí přímo poruchy ve výrobě a odbytu takového zboží. Proto také vzniklo pořekadlo, že každá stará daň jest dobrá, každá nová daň špatná, neboť při staré dani jsou tyto zápasy již odbyty, při nové teprve nastávají. Ale v konečné fazi jest to přece jen konsument, který zaplatí daň v ceně zboží nebo výkonu, kterých potřebuje k ukojení svých životních potřeb.

Proto také každá daň postihuje přímo nebo nepřímo každého obyvatele státu, protože ji platí ze svého důchodu buď přímo jakožto daň důchodovou, nebo nepřímo ve vyšší ceně svých životních potřeb. Tím se ovšem hodnota jeho důchodu o daň zmenšuje: mám-li na př. k dispozici 1000 Kč, nakoupil bych za ně podstatně více, kdyby nebylo daní, a oč koupím méně, jest právě ona část, která odpadá na daň. Svě potřeby hradíme normálně jen ze svých důchodů, a proto jest i odůvodněno tvrditi, že každá daň zatěžuje jen důchod — ovšem za předpokladu, že jest daňové břemeno těmto důchodům přiměřené.

Jako každé hospodářství může totiž i státní hospodářství žiti buď z důchodů svých občanů nebo ztravovati přímo podstatu jejich majetku. Ale kdo žije přímo z majetku, nikoliv ze své práce, jest špatným hospodářem. Majetek se poznenáhlu zmenšuje a rozplývá, až na konec z něho nezbývá nic. Hospodaří se od deseti k pěti. Podobně i stát, který by sahal na podstatu majetku svých občanů a ne pouze na jejich důchody, ztrávil by poznenáhlu všechnen blahobyť, ze svých občanů by učinil chudáky, až by nebylo nakonec z čeho žiti. Opatrný hospodář však nespotebňuje více, než vydělá svou práci a vytěží ze svého majetku, a tak i řádně spravovaný stát řídí svá vydání podle příjmů, jichž pramen má v důchodech občanů, ze kterých pro své účely požaduje podíl ve formě nejrůznějších daní.

Tak vidíme, že každá daň jest placena z dôchodů občanstva a že se toto zatížení důchodu daněmi projevuje téměř výlučně při konsumu, neboť snad všechny daně nesou na konec ne ti, jimž byly finančním úřadem předepsány, nýbrž konsumenty. Jest to poznatek, který si patrně nejméně uvědomují konsumenty sami.

Víme-li nyní, jak se daňové zatížení projevuje a z jakých zdrojů jsou daně placeny, můžeme se teprve pokusiti o odpověď na otázku, jak jest toto zatížení vysoké, nebo konkrétně řečeno, jakou část svých důchodů odvádíme v nejrůznějších formách na daních.

Jak má býti toto zatížení počítáno?

Zdánlivě nejjednodušší jest ona přímá cesta, jež byla již naznačena, totiž prostě spočítati, co kdo na všech daních do roka zaplatí, a srovnati to s jeho důchodem.

Musili bychom tedy postupovati asi takto: představme si určité spotřební hospodářství, na příklad čtyřčlennou dělnickou nebo úřednickou rodinu, nebo rodinu živnostníka, rolníka a podobně. U každého takového hospodářství předpokládejme jistý roční důchod, z něhož ihned vypočítáme důchodovou daň. Dále zjistíme výši nájemného, které tato rodina z bytu platí, a vyšetříme, jaký podíl z toho odpadá na činžovní daň, po případě také na obecní dávku z nájemného a jiné poplatky z bytu placené. Obdobně bychom postupovali, je-li obyván vlastní dům, neboť i z nájemní hodnoty vlastního bytu se platí daň, ať činžovní, ať domovní třídní.

Tato data by nebylo nijak nesnadno zjistiti, ale dále se náš úkol již nadmíru komplikuje. Musili bychom totiž nyní napřed vyšetřiti celou ostatní spotřebu takového hospodářství v dotyčném období, a to ne v penězích, nýbrž v naturáliích. Musili bychom tedy věděti, kolik tato rodina spotřebuje chleba, mouky, brambor, masa, másla, prádla, šatů, bot, mýdla, uhlí, plynu, elektřiny, petroleje, žárovek, zápalek, cukru, lihovin, kávy, čaje, kuřiva, kolik projedzí na dráze, tramvaji, autem, autobusem, kolik vydá v kavárně, kině, divadle, kolik vydá za knihy, časopisy a podobně. Bylo by tedy nutno znáti dopodrobna celou roční spotřebu co do druhů, množství i peněžní hodnoty. I to by zajisté nebylo tak obtížno zjistiti, neboť takovým spotřebním hospodářstvím jest každá rodina, a stačilo by tedy komukoliv věsti o všech vydáních přesné záznamy.

Nyní však by bylo třeba propočítati, jakým podílem jsou v ceně každého jednotlivého předmětu obsaženy daně, abychom pak na podkladě celoročního propočtu zjistili úhrn obnosů, jež připadají na daně, ukryté v ceně těchto předmětů. Kdo by se však chtěl o to pokusiti, zjistil by velmi brzo, že se podjal úkolu, který naprosto není proveditelný. Bylo by k tomu potřeba celého štábu odborníků, techniků, právníků, národohospodářů, obchodníků, a jistě by jejich výpočet přes to ještě zůstával jen velmi přibližným odhadem, neboť jest vyloučeno zachytiti přesně u jednotlivých předmětů, kolikrát jsou v celku i ve svých součástích zdaněny, než se dostanou ke konsumentu, a jaké částice daňové jsou v jejich ceně obsaženy.

Takový výpočet jest naprosto nemožný.

Snad se bude zdáti toto tvrzení přehnaným, ale pokusme se představiti si to na nějakém příkladě. Dejme tomu, že si koupím na šaty tři metry látky, za niž

zaplatím 300 Kč. Vím, že jest v této ceně obsažena 3% daň z obratu u obchodníka. Vím však, kolikrát tato daň byla před tím již zaplacená? Jistě nejméně jednou, při nákupu obchodníka v továrně, ale snad byl zúčastněn i meziobchod. A pak byla daň z obratu placena i při nákupu surovin, při koupi uhlí k pohonu strojů, barviva a jiných potřeb, jež jako laik ani neznám. Zastavme se u suroviny: vlna byla patrně dovezena z ciziny, a bylo z ní zaplacené clo, o niž se zvětšuje jeho cena, obsažená v ceně látky. Pak byla vlna dovezena po dráze do místa továrny a v dovozném železnice jest obsažena dopravní daň. Do továrny byla z nádraží dopravena autem, jež spotřebovalo pohonné látky, zatížené clem, daní z minerálních olejů, obratovou daní atd. V továrně jest zpracována. K tomu jest především potřeba energie k pohonu strojů, dejme tomu páry, vyrobené pomocí uhlí. To jest zatíženo daní uhelnou a jeho doprava z dolu do továrny železnicí a auty stejnými daněmi, jako doprava vlny. Podobně všechny ostatní suroviny a pomůcky k výrobě látky potřebné: clo, případně speciální daně na ten který výrobek, zdanění dopravy, daň z obratu. Pak přijde všeobecná rezie továrny (na příklad osvětlení: daň ze žárovek), a konečně výdělková daň továrny. Ale tuto výdělkovou daň platí také každý dodavatel továrny, ať výrobce, obchodník nebo dopravce, a každý si ji zakalkuluje do ceny svého výrobku nebo výkonu.

Podobně jest tomu s každým jiným předmětem naší spotřeby, a mohli bychom na čemkoliv takový pokus opakovati. Uvedme ještě jeden příklad, poněkud jednodušší: jízdné autobusem. V něm jest obsažena dávka z jízdného, podíl daně z motorových vozidel, daňové zatížení pohonné látky clem, daní z minerálních olejů atd., daň z obratu z celého jízdného, z koupě pohonných látek, pneumatik atd., výdělková daň dopravce.

Pro každý jednotlivý předmět bychom musili míti odborníky, znáti celý technický postup výroby, obchodní poměry dotyčného oboru, jeho nákupní prameny, podíl meziobchodu, dopravy; musili bychom znáti podíly surovin, materiálu, pomocných prací, a u každé jednotlivé položky vypočítavati, jakou částí jest v její ceně započítáno zdanění. To jest však naprosto neproveditelné, neboť čím větší jest technický pokrok a tím i dělba práce, tím více jsou hospodářské vztahy zkomplikovány, takže všechny výrobní a odbytové prvky nejběžnějšího předmětu spotřeby není dnes ani dobře možno ještě propočítati.

Staly se ovšem pokusy vyšetřiti daňové zatížení některých výrobků nebo vůbec odvětví lidské činnosti, na příklad automobilismu, ale o všeobecný výpočet, jak se projevuje daňové zatížení celoročního konsumu součtem zatížení jednotlivých předmětů se právem nikdo ani nepokusil. Po této cestě vypočítavati daňové zatížení důchodu tedy není možno, a proto jest nutno ohlédnouti se po cestách jiných.

Podíl, který ze svých důchodů zaplatíme v nejrůznějších formách na daních a dávkách, dá se vypočítati také jinak, a to nepoměrně jednodušším způsobem. Známe-li totiž celkový příjem státu, zemí, okresů a obcí na daních, dávkách, poplatcích, přírážkách a jiných platbách tohoto druhu v určitém období, a postavíme-li proti nim za tutéž dobu národní důchod jakožto úhrn individuálních příjmů všeho obyvatelstva ve státě, podává se tento podíl sám sebou.

do ba a lidé

Franta Kocourek:

Cesta do podsvětí

(Na dně)

V. První pomocná ruka.

Viděli jste Jechlův zápas o život, o holý život. Ode dne výpovědi až do doby, kdy už neměl na nocleh ani v noclehárně. Všechny jeho pokusy o získání práce ztroskotaly. Vzpomeňte, kde všude Jechl hledal uchycení. Jen některé těžké hodiny a situace jeho nezaměstnanosti tu byly vyličený v dosavadních čtyřech kapitolách. Rychle jste je přečetli. Ale Jechl nechal v časovém rozpětí těch čtyř kapitol celého půldruhého roku. Dokud měl ještě rezervu sil, užíval jich k sehnání zaměstnání. Při tom člověk nemůže dělat nic jiného: živobytí při tom plave. Ale jíst se chce. Dá se tedy člověk do shánění živobytí — pak se zase nemůže starat o práci. Je to začarovaný kruh, který si musíte připomenout, abyste pochopili zoufalé postavení nezaměstnaných.

Leckdo z vás řekne: za půldruhého roku že by člověk našel práci, když za ní opravdu půjde? Nenažde, nemá-li zvláštní štěstí. A potká-li vás takové štěstí pozdě, v období úplného vyčerpání všech prostředků, není vám pomozeno. Řekněme, že vás potká ten zázrak a nějaký zaměstnavatel vás vyzve, abyste nastoupil do místa. Vmyslete se do situace. Gáže je splatná pozadu. Zálohu nová síla nedostane. Jste bez bytu. Nemáte na jídlo. Nikdo vám zadarmo najíst nedá. Na shánění není pomyslen, protože jste zaměstnan. Gáže, řekněme šest set zcela neuvěřitelných korun, je vzdána třicet dnů. Nebo také devadesát dnů, vlastně sto dvacet dnů, vezmeme-li v úvahu záviděníhodný titul státních aspirantů, kteří musí, jak známo, pracovat tři měsíce zdarma a za čtvrtý dostanou plat až na konci.

Hnán neúprosnou logikou tohoto osudu, dostal se Jechl mezi somráky. Do světa, který tu byl zachycen aspoň v hlavních bodech. Do světa, v němž se život klasicky zjednodušil: jíst a spát. Udržení i nejmenší úroveň životní spotřebovalo všechnu Jechlovu energii. Období hledání místa měl už za sebou. Somroval. Podobal se vracu bez kormidla.

Jednoho večera, beznadějně, jako všechny ostatní večery, táhl se Jechl po Štefánikově mostě. Za sloupem skrytá postava se odloupla od zábradlí a polohlasem zvala: „Miláčku, pojď se pomilovat.“ Na podobná vyzvání dříve Jechl neodpovídal. Ale dnes cítil touhu po sdílnosti. Pronikal ho pocit, že potkal člověka stejně ubohého. Její sešlapané krápy, shrnuté punčochy, odřený kabátek s vypelichanou kožišinkou tvořily rámec křiklavě nalíčené tváříčce.

„Nemohu, holčičko,“ řekl. Překvapeně naň pohlédla. Nebyla zvyklá na tak zdvořilé odmítnutí. Ti slušnější od ní odcházeli mlčky, jakoby se styděli. Ti druzí ještě přidali hrubé slovo. Také odmítána byla mlčením nebo nadávkou. Ta dvě slova řečená měkce Jechlem, sblížila dva lidi, a jejich letmé setkání proměnila ve společný osud. Neboť od této chvíle, jak uvidíte, vstoupil Jechl na cestu, po níž se vzdaloval od našeho břehu na druhou stranu, kde vládne jiný zákon a jiná morálka.

Jako jsem od začátku všechny obraty Jechlova příběhu zaznamenával autenticky, bez překreslování nebo romantičování, tak i v této scéně a ve všech následujících epizodách líčím události tak, jak se skutečně staly. Nemám volnost v kompozici děje. Jsem kronikářem nezaměstnaného Jechla, jehož musím věrně sledovat. Nemohu se vyhýbat ani chou-

lostivým situacím, do nichž se tento hrdina dostal a ještě dostane. Kdybych se snažil krásnit jeho příběhy a podávat je v pěkném balení, ztratily by dokumentární cenu pro přírodopis morálky, nejzajímavější právě ve chvílích těžkých otřesů.

„Nemohu, nemám peníze“, řekl Jechl. „Tys byl už s jinou, vid’?“ zeptala se s přízvukem výčitky. „Nebyl.“

To slovo, vlastně jeho tón dal jí pochopit pravdu. „Ty se flinkáš, že jo? Nemáš rachotu...“ — „Nemám.“ Oba se odmlčeli. „Seš nějaké dobrej kluk,“ povídá po chvíli. „Čím jsi byl?“

Věta „čím jsi byl“ rozsvítila Jechlovi v hlavě. Ano, čím jsi byl, to je to pravé. Vždyť to, čím jsi teď, se nedá říci. Nebyl uplakánek. Ale tohle poznání ho náhle přemohlo. Zavzlykal.

A tak se ve tři hodiny ráno potkal bývalý člověk s prostitutkou.

Stáli proti sobě a ona ho konejšila. Sama zvyklá na nadávky, rány a odplivnutí, našla teď v sobě ženu. Žargon v jejích ústech nabýval mateřského zabarvení. „Nemáš chrápandu, vid’? A máš hlad...“ Jechl mlčky kývl. Cítila sama v sobě, jak roste. Přece někdo, komu mohla něco dát.

„Ty hloupej — počkej na mě. Sedni si támhle na lavičku na nábreží. Bydlím ve Slatinách, v Michli. Pojedu ráno domů elektrikou. Vezmu tě sebou, vyspíš se. No, už necañ... Jdi tamhle k Chadimce a kup si buřty a chleba, tady máš búra.“

Po těch slovech odběhla. Jechl zůstal sám na mostě, v roce pětikorunu. První pětikorunu, kterou vydělala.

Zanedlouho se vrátila. S neskrývanou pýchou se dívala na svého chráněnce, Jechla. A s pocitem vlastnictví. Neměla pravdu? Společnost jí prodala za pětikorunu zbytečného člověka. Byl její.

Na prahu kolonie.

Začínal krásný podzimní den. Jechl vystoupil se svou ochránkyní na předposlední stanici devatenáctky v Michli.

NOUZOVÁ KOLONIE SLATINY PRAHA XIII.

bylo napsáno na prvním domečku. Spousta filigránských domečků a dřevěných budek se zahrádkami tu shromážděno v blízkosti michelské plynárny. Nad kolonií zalesněný vršíček: Husův háj. Listy stromů hrály všemi barvami. Opravdu, pohled plný smíru. Básník by řekl: „Zde dobří lidé přebývají.“

Svým způsobem jsou dobří. I ti vyvržení, kteří tu bydlí. Na příklad Jechlova průvodkyně: byla citlivější, než ženy na druhém břehu. Jen morálka, která tu platí, je odlišná. A zákon, který tu vládne, je jiný, než „tam“.

„Tak pod’“, řeklo děvče Jechlovi. „A vůbec, jak ti mám říkat?“

„Jsem Jaroslav Jechl,“ odpověděl.

„Teda Jarka. Budu ti říkat Járinko. Já se menuju Ryšánková. Ale říkají mi Mařena Šus,“ zachechtla se vesele. „Víš, já sem vopravdu šus, dyž se nadrním (opiju) — a teď pudem na černou se šutrem (s rumem). Dyť vypadáš jak Lazar.“

Zašli do hostince U topolu. „Dvě černý s tuplovaným šutrem,“ objednávala Mařka sebevědomě. „Víš, měla sem štisko. Celý kilo sem vyholandila. Jeden kořen mi dal na jednu půl kila. (Padesátikorunu.) Snad se splet.“

Mařce se zdálo přirozené hovořit o jejím řemesle. Ale Jechl nebyl dosud v těchto věcech sběhlý. Zaráželo ho každé slovo. Tak to tedy vypadá za kulisami Prašné brány. To je láska po živnostensku. Na jedné straně se v něm všechno vzpíralo a křičelo „utec“ — na druhé straně se ozývalo vo-

láni nekonečných probloumaných nocí: „kam utečeš“? Jechl zůstal.

Nočňátka „U Topolu“.

Do hospody U topolu se pomalu trousili hosté.

Vše, co je ve velkoměstě skryto pláštěm noci, se zde objevovalo na denním světle. Uvidíte tu pasáky, jejich družky zvané „štetky“ nebo „doroty“ — potom noční živnostníky: prodavače sirek, rybičkáře, harmonikáře, majitele sázkových portable-kanceláří s kulíčkami „tři do sta“ nebo „sudá-lichá“. Dokonce celá tálie valchářů — čímž musíte rozumět společnost falešných hráčů. „Mangelíci“ — žebráci — a „čórové“ čili zloději sedí tu za stolem pohromadě. A u jiných stolů dělníci vracející se z noční šichty.

Těm všem je noc pracovní dobou. Jedni z nich se starají o zpestření zábavy flamendů, jejichž povznesená nálada byla jejich zdrojem příjmů. Druzí opravdu pracovali. Mezi oběma stranami není nepřátelství. Snášeli se příkladně. Ale je mezi nimi přehrada. Na jedné straně práce, na druhé sice také, ale bez nároků na označení „pocitivá“. Hospoda ožívala. Ti, kdo se celou noc starali o zábavu a občerstvení jiných, bavili se teď sami. Především se pilo. Ale jak! Jechl vyjeveně pozoroval muže, který do sebe převracel jedním lokem osminku rumu za osminkou. Káva, která by se snad bez rumu ani nedala pít, tekla potoky. Na stole se hromadily baterie pivních lahví. Peníze zde zřejmě neměly cenu. Rozkvičela se harmonika. Groteskně působí opilé tváře za bílého dne. To vše, co v noci nebije do očí, zde přímo řvalo.

U stolu, kde seděl Jechl s Mařkou, se usadil párek. Manželé: on její ochránce, ona prostitutka. Účtovali. Vyňala hrst zmačkaných desetikorun a drobné peníze. Její muž a velitel je shrábl se samozřejmostí. A jakoby chtěl projevit své uspokojení, hlasitě objednal: „Jednu čistou! A Fandě pivo.“ Při tom se podíval na Jechla. Ten se držel Mařky jak ztroskotanec trámu. Bylo vidět, že se Fandinu manželé zalíbil. S kamarádkým gestem mu přistrčil sklenici. „Napij se, brejloune,“ řekl mu rozněfň. Jechl zaváhal. Ale na úzkostné Mařčino pošouchnutí sáhl rychle po sklínce.

Vedle u stolu se také účtovalo, ale ne tak hladce, jako u Jechlova. Pasák byl nespokojen: „Za celou noc že si vyholandila jen dvacíáše (dvacetikorunu)? Ty rajdo líná... já tě proženu! Zejtra deš šlapat beton už odpoledne.“

Jakoby hledal souhlas, obrátil se k vedle sedícím. Skutečně. Jeho slova byla přijata jako samozřejmá věc, dokonce i děvčaty. Tady je totiž povinností holky odevzdat pasákovi vše a nechat si jen to, co on dovolí. Je to nepsaný, ale platný zákon podsvětí. Rozčilený ochránce pokračoval: „Vona potvora líná, jak sežene hosta, jde do automatu — a nechá kšeft plavat. Zuj ty krápy!“ rozkřikl se.

Bledá, chvějící se holka zouvala poslušně střevíce. Něco chtěla zakrýt. Ale ruka rozlíceného pasáka byla hbitější. Vytrhl jí střevíc z ruky a vylovil z něho zmačkanou dvacetikorunu. Do děvčete vjel vztek. Zahrnula ho surovými nadávkami, které se nedají ani opisem reprodukovat. Pasák chvíli trpně poslouchal. Najednou umlčel holku hroznou fackou. Každý policejní lékař by v takové ráně shledal přestupek ublížení na těle. Děvčeti se vyvalila krev z nosu i úst. Dalo se do vzlykavého pláče. Utírala se špinavým hadrem. Kromě Jechla tato scéna nikoho nevyrušila. Patřila tady k dennímu pořádku.

Nočňátka se pomalu ztrácela. Ale hospoda se nevyprázdnila. Přicházeli noví hosté. Umounění, hranatí chlapi. „To jsou uhlobaroni,“ poučovala Mařka. Jechlova tvář byla jediným otazníkem. Jak to? „No — kradou uhlí.“ Byli to ti, o nichž čtete v novinách, že z jedoucích vlaků shazují kusy uhlí. Vyskočí na vlak, obvykle ho zabrzdí, kamením zaže-

nou železničáře a dolují. Někdy místo kamení používají zbraně modernější: revolveru. Je to odvážné řemeslo. Často se stává, že takovému uhlobaronu ujede vlak nohu, nebo ho zabije.

Také druhá strana má své raněné a padlé, mezi železničáři. Svě řemeslo provozují hlavně v okolí vršovického seřaďovacího nádraží, s nímž kolonie souvisí. Tady jsou krádeže uhlí tak samozřejmé, že bylo třeba policejního nařízení, aby každý v kolonii měl průkaz. Kdo nedokáže, že uhlí koupil, má naději na zavření.

Konečně domov.

Jechl byl unaven. Mařka to na něm poznala a navrhla: „Dem chrápat“. Velkopansky hodila na stůl desetikorunu, vzala zpět drobné a vyšli z hostince U topolu, který byl něčím jako Represenční dům kolonie Slatiny. Nemyslete si, že to je jediný hostinec. Jsou tam ještě tři, ale dva z nich navštěvují „slušní lidé“. Dovolte, abych poznamenal, že mají slabší návštěvu. Druhá hospoda oblíbená podsvětím, se jmenuje „U dráhy“. S tou se ještě seznámíme při jedné opravdu tragické události. Budeme tam svědky vraždy.

Jechl si oddychl, když vyšli. Venku se zatím rozhořel krásný den. Opravdu, kolonie byla na pohled hezká. Aspoň přední část. Úpravné chaloupky, vilky, domečky se zahrádkami, plnými aster, jirín a jiných podzemních květů. Jechlovi připomínala svými rozměry cestu Gullivera do Liliputu. Jeho očím, zvyklým na rozměry činžáku nebo venkovských chalup se zdálo nepravděpodobné, že by se do těchto obydlíček vešli lidé. Se vším, co k nim patří. To byl jen omyl. Přesvědčil se o tom, že se lidí do takové chaloupky vejde víc než do normálních bytů.

A tak Jechl vstoupil do domku. Do svého nového domova. Konečně ho našel.

Od prvního vstupu do kolonie bylo Jechlovi vše odporné. Lidé U topolu, jejich drsné chování, samozřejmost jejich nemorální morálky... Ale co měl dělat? Touha bydlet, po dlouhé době prospané v noclehárnách nebo venku, zlomila odpor. Teprve teď si uvědomil, že je opravdu na dně. Nemá co ztratit. Nezáleží už na něm. S tichou vděčností překročil práh domku.

Místnost byla chudě zařízena. Všude čisto. Jechl objevil, že i tady existují třídy. Třída domácích — a třída „šlofů“, čili podnájemníků. I třídní boj tu existoval. Ze strany domácích bylo používáno všech prostředků, aby šlofové správně platili. A naopak: šlofové dělali vše, co bylo v jejich silách, aby mohli zůstat dlužní. Spory takto vzniklé nevyřizoval ovšem nájemní soud, ale krajský trestní soud na Pankráci, protože to obvykle skončilo na křížky s paragrafy o lehkém či těžkém ublížení na těle. Třída domácích byla živél lidí z valné většiny pocitivých, dosud netrestaných. Naproti tomu byli šlofové tím, co marxistická terminologie nazývá lumpenproletariátem.

Nová kariéra.

Pokojík byl přívětivě zařízen. Asi jako parádní sednice venkovských chalup. Mařka ukázala na postel: „Tak, tady budem spát. — A dej mi pusinku, nádivo. Nestůj jako strejc tuhej.“

Jechl se pohnul.

Mařka si to vyložila jako souhlas — a obejmula ho prudce kolem krku. Povinně držel. Vůně laciného pudru, špatné vaseliny, vypitého rumu — a ještě zvláštní pach prodejných děvčat ho obestřel. Cítil její rty na svých. Držel její tělo v náručí. Za přivřenými zraky táhl řetěz vzpomínek. Celého půldruhého roku neměl v náručí ženu. Až dnes. Ten strašný rozdíl!

Ačkoliv se v něm všechno bouřilo proti té situaci, neměl odvahu, neměl sílu rázně se vytrhnout. A pak: vycitoval, že tahle žena, skopnutá s platformy Společnosti, obalená hnojem podsvětí, by byla za jiných okolností lepší a ženšťější, než ta, kterou v době své lidské důstojnosti objímal. Lepší než Erna. Ne, Mařka by ho jistě nehodila tak lehce přes palubu, když se mu po výpovědi začalo vést špatně. Kdyby bylo v Erně jen kus takové Mařky, nebyla by ho nechala padnout. Vždyť měla zaměstnání. A dostala to místo přičiněním Jechla! Kdyby ho byla jen trochu podepřela, aby nemusil shánět koruny — kdyby mu byla jen trochu laskavostí umožnila, aby místo shánění korun sháněl místo, nebyl by jistě přišel sem, do kolonie, do tohoto pokojíku. Něco se v něm zlomilo. Jechl přestal být definitivně nezaměstnaným úředníkem. Šel spát s Mařkou. Stal se vydržovaným milencem.

otázky a odpovědi

Filmoví producenti odpovídají

I.

Málokterý list věnoval kinematografickým otázkám, zejména otázce přednostních dovozních práv v Českoslovenku, takovou pozornost, jako „Prítomnost“. Řada obsáhlých statí, posměšně ironických narážek, ne-li přímých obvinění, z citů i cest nekalých, útočila na opatření ministerstva obchodu, směřující k ochraně domácí výroby. Společnost AB dlouhou dobu snažela nesprávné a (po jejím soudu) nedomyšlené vývoody autorů, ponejvíce anonymních, ba neodpovídala ani na útoky, které směřovaly přímo proti ní. Představitelé výroby československého filmu a zejména společnost AB mlčeli ze dvou důvodů: především byla si společnost AB jista správností své cesty i tehdy, kdy na ni útočila valná část tisku, a po pravdě řečeno, cítila se povznesena nad útoky, jejichž nesprávnost mohla na kompetentních místech snadno vyvrátit. Za druhé se jí nezdálo účelné, polemizovat ve věci, která se v očích žurnalistiky zdála její vlastní a již tím zeslabovat věcnou váhu svých vývodů. Však jsou osudy našich polemik každému známy! Teprve nyní, kdy jsou spory o dovozní úpravu rozhodnuty, a nikdo již nemůže společnost AB vinit, že jí jde o zájmy sobecké, odpověděla by ráda souhrnně na bezpočet injurií, jimž byla vydána i ve sloupcích tohoto váženého týdeníku, a ráda by osvětlila celý problém retrospektivně.

Jest oprávněna ochrana filmové výroby?

V celé Evropě není státu, který by své výroby nechránil. Od vynálezu zvukového filmu jest ochrana domácí výroby ve všech státech, malých i velkých, důležitou částí kulturní a hospodářské politiky. Systém přednostních práv, který zavedlo naše ministerstvo obchodu, není naprosto ničím výjimečným, a všechny evropské národy, pokud mají filmovou výrobu, pokládají jej za samozřejmý. Srovnání ochranných systémů všech států ukazuje, že si Československo v této věci nevymyslilo nic zvláštního, a zkušenost potvrzuje, že se devět firem, sdružených v Haysové organizaci, podvolilo systémmu velmi podobným a obdobným i v odbytých daleko menších než je Československo, na příklad v Rakousku. V Československu se mu podvolily bez námitek všechny ostatní státy, ba i ostatní firmy americké, pokud nejsou v Haysové organizaci sdruženy. Dokonce i jeden ze členů tohoto koncernu se mu podvolil. Američané, sdružení v organizaci Haysové a sledující staré monopolní cíle vůči produkci ostatních národů a pochopitelně nikterak naklonění vzrůstu výrob domácích (který toto monopolní postavení ohrožuje), podlehlí omylu podceňování. Jest obratem demagogickým, že je někdo z československého trhu vylučoval. Vylučovali se sami. Zbytečně, na škodu druhých složek československé kinematografie, zejména však na škodu svou vlastní. Sami jsou dnes přesvědčeni, že jejich tříleté zdržování se z československého trhu bylo omylem. Nepochopili prostě véas kulturní a národní

nevyhnutelnost produkci menších národů a nepochopili hospodářské situace, k níž spěla střední Evropa ve všech odvětvích podnikání. Vyhláška, vydaná v těchto dnech o dovozu cizích filmů do Československa, dotvrzuje, že sice došli ke třiletému odporu změny v theoreticko-právní konstrukci našich ochranných opatření, že se však prakticky důsažných výsledků v podstatě zřekli.

V této souvislosti bylo by dobře poznamenati, jak ztěžovalo nevěcné a netaktické stanovisko našeho tisku zdávné snahy o dohodu. Byla to především žurnalistika, která Američany utvrzovala v domněni, že Československo bude musit kapitulovati před jejich diktátem. Líčila nesprávně situaci na československém filmovém trhu a vykládala neprávem odhodlanost našeho odpovědného ministerstva k hájení české výroby jen jako osobní libůstku podřízeného úředníka, který nebyl veden ve svých počínech důvody jen věcnými. Tím ovšem uváděla v omyl Američany samotné, kteří se domnívali, že mají skutečně za sebou celé odpovědné veřejné mínění a nedovedli chápati, kolikrát již bohužel nevěcnost stanovisek části našeho tisku zeslabovala váhu veřejného mínění, pokud se projevuje v novinách. Kdyby byl celý československý tisk postupoval jen poněkud takticky, nebyli by Američané bývali přečenovali svých sil a byli by promítali své filmy již dávno.

Tomu, kdo se nevyzná v místní psychologii části naší publicistiky, jest opravdu zatěžko pochopit jednostrannost této novinářské podjatosti. Jest sice pravda, že několik předních biografů na Václavském náměstí trpělo v údobí kontingentním absencí několika předních amerických děl a že několik desítek filmových požitkářů se až příliš nedočkavě těšilo na jejich shlédnutí. Avšak místo aby jednotná fronta „veřejného mínění“ přesvědčila Haysovo sdružení o nezdůvodněnosti vytrvalého odporu a tím je přiměla k spravedlivé a pro obě strany přijatelné dohodě — po třech letech k ní přece, zdá se, došlo — přesvědčovaly je nesprávné hlasy tisku o nepostradatelnosti k záchraně českých biografů. Zatím však nebylo veřejnosti řečeno, že pokles biografických návštěv v Československu jest ve svém souhrnu menší než pokles v ostatních zábavních odvětvích, že na venkově a v převážné většině i pražských biografů nesrozumitelné americké filmy podstatnou záchranou býti nemohou, a že ve státech, do nichž Američané volně dovážejí, jest hospodářská krize biografů mnohem větší než v Československu.

Autor článku ze 44. čísla Prítomnosti „In kino veritas“, jehož název by měl oprávněněji zníti „In cynismo non veritas“, přirovnává posměšně americkou produkci k bujnému oři, jenž se nechal zapřáhnout do jednoho jha s vyhublou kobyloú výroby domácí. Zatím to však byla tato vyhublá kobylo, jež především pomáhala vytahovat domácí biografy z úpadku. Kdyby autoru Jiřímu Walterovi smělo být známo, jak úspěšně se s americkým filmem obchoduje v Polsku, Rakousku, Jugoslavií a řadě jiných zemí, jež své biografy zavírají i s filmem americkým, byl by si patrně ušetřil nepřiléhavého přirovnání. Dvacet, třicet dobrých filmů za tříleté údobí neučiní ještě z nuceně navázaných set kreačí, často více než chabých, bujného oře. Ani hubená léta amerického filmového obchodu v Americe samotné neopravňují přirovnání k oři, bujností překypujícímu. A vyhublá kobylo? Budiž! Právě v Československu, jehož politiku i kulturu vynesly na světlo světa spíše vyhublé kobyly než pyšní komoňové, měli bychom být méně povýšení ve volbě příměrů. Však i ta vyhublá kobyloka dotáhla za několik sezon na trh nemenší procento slušných filmových děl, než tučné produkece velkých národů. Spíše než povýšenost slušela by nám skromná a vytrvalá spolupráce!

Kde je zločin?

Za tohoto stavu věcí jest nezasevěnci záhadou, čím že se provinila ta prožluklá výroba, jejíž démonický, ne-li snad přímo korupční vliv na československé státní úřady jest záměrně sugerován veřejnosti?

Inu, provinila se především tím, že existuje — ačkoliv jí je nemožno, ukojiti všechna osobní přání kritiků-libretistů, kritiků-advokátů, kritiků-upravovatelů titulků, kritiků-adeptů režie, kritiků — usilujících o výrobu propagačních filmů, kritiků-scenaristů atd. Jaký to mumraj zájmů, jehož vysvětlení by ukázalo, jak nepatrný je bohužel počet soudců, kteří pokládají za nutné, hájiti svého kritického prestiže přísným vědomím o inkompatibilitě.

Avšak zločin výroby spočívá i v tom, že byly odvážnou iniciativou — dávno ovšem už před kontingentem — stavěny

ateliery a že hospodársky úspech týchto ateliérů byl ve spojitosti s dovozní ochranou, jejíž oprávněnost jest přesvědčením odpovědného ministerstva. Správné hospodárské a kulturní pojetí problému se strany úřadů bylo tentokrát na prospěch výrobě. Výroba se upevnila, měla dokonce zisk! Závěr z toho plynoucí? Proti výrobě! Proti ateliérům! Obviňování z vlivů, ze stranicťví, z korupce! Má-li někdo z daného stavu věci výhody, proč je mají mít činitelé domácí a nikoliv lidé cizí, kteří jsou přece povýšeni nad podezření ze ziskuchtivosti a jejichž obchodní metody byly vždy vzorné v koncilantnosti a v pochopení potřeb obchodních partnerů? To bychom připustili nedovolené posilování posic domácích! I politiku bylo nutno zatáhnout do věci, vykládat odborná sdružení jako exponenty politických stran a zeslabovat váhu předsedy společnosti AB poukazem na to, že prý je národní demokrat!

Budíž dovoleno, abychom vyjádřili po tak dlouhém, trpělivém mlčení v tomto bodě své retrospektivy, co říci nám dosud bránila nechuť k polemice ve vlastní věci.

Jest nepravda, že se ateliérům AB dostalo osmimilionové subvence, jak zde bylo tvrzeno. Ateliery dostaly od státu jen oporu morální: záruku na pět milionů, které jsou více než kryty první hypotekou na pozemku velikosti 50.000 m² a budovou, která svou rozlehlostí patří k největším pražským budovám a jest o polovinu větší než Národní divadlo; garancí, jejíž anuity jsou přesně a včas spláceny, takže stát nepřišel a ani v budoucnu přijíti nemůže ani o haléř. Zkušenosti ukázaly, že rozsah výstavby byl koncipován správně.

Jest nepravda, že představitelé výroby bránili dohodě s Američany. Byli to právě oni, kteří zastávali vždy hledisko, že k ostatní produkci musí na československý trh přibýti i výroba organizace Haysovy. Představitelé AB činili četné pokusy o narovnání a ačkoliv si byli jisti, že jejich hledisko mluví u zasvěcenců samo za sebe a mohli klidně těžiti ze situace, jimi nevyvolané, ani nezpůsobené, činili s obětí vlastních výhod nabídky, které nejen že byly přijatelné věcně, ale byly snad i výhodnější než dnešní registrační systém, který bude Američany patrně přijat. AB byla si prostě vědoma toho, že se americký problém jednoho dne rozřešit musí, a klonila se k názoru, že jest pro všechny lépe, aby se raději rozřešil dříve než později. Vždyť nejistotou celé situace ve výrobě i na trhu trpěla možnost řádné kalkulace a vybudování výrobního programu.

V dlouhodobém jednání nedostalo se bohužel československé výrobě ani jednou reálné odpovědi. Haysova organizace počítala patrně s monopolním ovládnutím trhu. Ještě v květnu a červnu t. r. vydali se zástupci společnosti AB k obchodnímu jednání do Paříže, kdež nabízeli v rámci dosavadních ustanovení Haysovým firmám, že jim opatří 50 kontingentních listů předem, které by AB získala ze své výroby. V červnovém jednání s americkým diplomatickým zástupcem v Praze, navázaném na jednání pařížská, zvýšila AB nabídku na 100 kontingentních listů. Co pan Jiří Walter tvrdí o podílu na americké výrobě československých filmů ve vztahu k „Hostu“, jest úplně vymyšleno. O „Hostu“ se tehdy nejen nemluvalo, ale s jeho bezprostřední aktivitou se právě tehdy ani nepočítalo. Stejně nejasná je řeč páně Walterova o jakýchsi 2 milionech, které měly připadnouti společnosti AB. Myslí p. Walter nějaký úplatek? Nebo měly býti tyto dva miliony hodnotou onoho sta kontingentních listů po 20.000 Kč, které by byly získány výrobou? Jaké krokolomné náznaky tu pan Walter činí? Červnová dohoda byla pokládána v Praze s americké strany za přijatelnou, ba v podstatě za sjednanou, ale byla z Ameriky bez udání důvodů zamítnuta. Teprve v říjnu, kdy se na československém trhu objevila řada úspěšných filmů československých, anglických a rakouských, kdy kritický nedostatek děl jevil se překonán, když se i v ostatních zemích projevovala tendence k posílení ochranných opatření, jež se leckde blížily k opatřením prohibitivním, když Haysův koncern viděl, že všechno evropské hospodářství se stále více váže poutem autarkie, když byl v nebezpečí, že ztratí řadu evropských trhů, uznal, že i on musí počítati se speciálními poměry různých zemí.

Opakujeme, že výroba nestála ani den v cestě dohodě s Haysovou organizací a že usilovala o loyální vyrovnání již dávno. Může proto právem ve chvíli, kdy je věc vyřízena, odmítnouti všechny výtky, jakož i vymyšlené tvrzení, že na její rozhodnutí mělo jakýkoliv vliv domnělé odlišné stanovisko pana Julia Schmitta v otázce amerického dovozu. Julius Schmitt opustil, jak je obecně známo, půjčovnu AB z příčin, které s americkým filmem nikterak nesouvisí.

Vlastenectví a svoboda projevu.

V zásobě útoků na ministerstvo obchodu a filmovou výrobu byly a jsou vydatnou položkou poukazy na nebezpečí propagandy hákového kříže. Pan Jiří Walter cituje s pochvalou slova pana generálního tajemníka Svazu majitelů kin, dra Kusého na protestní schůzi Svazu:

„Dovozičtí německých filmů, zejména Ufa, chytře zaujali kladné stanovisko k novým nařízením. Ufa jala se vyrábět české filmy. Nečinila tak z důvodů vlasteneckých, nýbrž z důvodů obchodních a politických. Ten fakt, že se Ufa tak rychle a tak ochotně přizpůsobila novým nařízením o nucené výrobě českých filmů, je zcela ve shodě s vládními orgány třetí říše, odpovídá zcela intencím propagačního ministerstva a známého dra Goebbelse. Pomocí této své ochoty německý film skutečně také filmové pole v Československu naprosto opanoval. Stačí pohlédnouti na statistiku, jež i letos ještě za první pololetí roku 1934 ukazuje, že ze 116 dovezených filmů bylo 52 německých...“

Kdo vidí věci tak, jak jsou, uznal již dávno, že nebezpečí německé hegemonie na československém trhu po odchodu Haysovy organizace skutečně jest, ačkoliv poměr 52 německých filmů ze 116 filmů dovezených do Československa za první půlletí 1934 není pro Německo ve skutečnosti příznivější, než býval v dobách před kontingentem, kdy programy pražských biografů byly obsazeny téměř úplně německým filmem, ačkoliv tu americký film ještě byl. Poznávají, že Němci nezaujali příznivého stanoviska k výrobě českých filmů z důvodů vlasteneckých, nýbrž z chytrých důvodů obchodních, jest jistě více než pleonasmem. Nejen němečtí obchodníci mívají ve zvyku obchodovati s hledisek obchodních. Z okolností, že Němci chytřeji postihli situaci a že těžili z možností, které jim Haysova organizace dobrovolně, ba dokonce snad i trochu svévolně ponechala, ba dokonce ani s potíží, ve kterých se Československo převažou německého filmu očitlo kulturně-politicky, nesmí být vyvozováno, že měly být raději zničeny vývojové základy českého filmu! Nebylo pochyby, že potíže, plynoucí z rázu německého filmu a jeho převažky na československém trhu, jsou přechodné, neboť k dohodě s Haysovou organizací, dřív či později dojíti muselo. Avšak pohřbení československé výroby by mělo patrně důsledky trvalé.

Ostatně, právě z téhož důvodu, z něhož se brojí proti německému filmu, vlasteneckého a demokratického totiž, bylo nutno chrániti výrobu. Československý trh nebude nikdy moci býti plně nasycen filmem americkým. To ukázaly s dostatek jasně doby předkontingentní. Vyvážením vlivu, který měl a má na československém trhu film německý, může býti jen smlá produkce československá — ta však pro své malé odbytiště potřebuje ochrany!

V jádře jde tu o zdravé vyvážení všech složek, k němuž však se nemůže dojíti demagogií, která pro potíže chvíle zcela zapomíná na budoucnost.

Ostatně jsou úsudky, že německý film je zcela zařízen na propagandu hákového kříže, poněkud přehánány. Němci se stavěli k československé výrobě kladně i v době demokratické, už několik let před vznikem třetí říše, a k tomu, aby se propagačním snahám německého filmu čelilo, máme přece dovozní komisi a cenzuru!

A již se opět ocitáme u jedné z nedomyšleností našich kritiků. Ačkoliv je jasno, že stát, který reguluje v dnešní hospodárské situaci dovoz a vývoz všech produktů a tím spíše musí regulovati dovoz filmů (nejen z důvodů hospodárských, nýbrž i kulturních a politických), nevidí pan Walter v právech dovozní komise nic, než možnost „odstraňovati svobodu uměleckého projevu pouhým administrativním nařízením“. Věru těžko jest se zavděčit. Pouštět na československé území filmy bez kontroly — jest ohrožením demokracie; určovat povahu trhu výběrem dovážených filmů — jest opět omezením umělecké svobody. A censurovat na základě nedostatečného zákona, který na politickou cenzuru nemyslí — jest zvůli pověstné „Camery obscury“... Jaká to precitlivělost na všechny strany! Jiří Walter může býti kliděn: účelnost a nutnost dovozní komise je po všech stránkách dokonaleji promyšlena, než náladové námitky, z nichž jedna odporuje druhé. Pan Walter vidí všude strašidla.

A kde jich nevidí, doveče si je vykouzlit. Takovým strašidlem jest jeho opakované obviňování, že společnost AB měla úmysl uzavříti pod patronací německého propagačního ministerstva smlouvu na samostatnou výrobu jednoho českého filmu za každý osmý dovezený film německý, při čemž měl být Německu zaručen dovoz určitého počtu filmů. „Nad vlastenecký projekt, jímž se měla celá produkce dostat úplně

do područí německých producentů říše, jen aby barrandovské ateliery vydělávaly; tento nadvlástecký projekt se nepovedl.“

Hrůzostrašná historie vlastenecké zraedy a nevlástecké ziskuchtivosti, kterou tu pan Walter předkládá víře čtenářů „Prítomnosti“, mohla by býti ilustrací k přísloví: „Řekni mi slovo, a já tě za ně dostanu na šibenici.“ Pravdy je na celé věci jen to, že Svaz výroby skutečně jednal o vývoz versí, vyrobených v Československu do Německa v jistém poměru k německým filmům, do Československa již beztak dovážěným. Nikterak nešlo o zvětšení počtu německých filmů na československém trhu, nýbrž o kompenzaci tohoto již existujícího dovozu vývozem; o formu náhrady českým výrobcům za zisky, které Německo na československém trhu fakticky již má. Rozhodně nemohlo toto jednání vésti k zvětšení německé domény v Československu. Jednání bylo navázáno z úvahy, že některé československé filmy, kdyby byly vyráběny aspoň ve dvou versích, umožnily by české versí bohatší náklad a menší risiko, ježto by česká verse těžila z nákladů verse německé, při čemž měla německá censura předem na základě scenaria zajistiti německé versí, zde vyrobené, volný přístup do Německa, aby zdejší výrobce nemohl přijíti německou censurou ke škodě. Myšlenka, českému hospodářství výhodná a nerozmnžující nikterak počet německých filmů, které se dostaly na československou půdu bez této kompenzace, neuskutečnila se proto, že ministerstvo zahraničí chtělo mít nejprve rozřešen problém Haysovy organizace. ... Taková je tedy historie „nadvlásteckého projektu“ ve prospěch ideí páně Goebbelsových.

Odhalené tajemství.

Ježto tedy zástupci výroby dávno již chápali kulturně-politickou potřebu toho, aby byl počet německých filmů uveden v rovnováhu s počtem dovážěných filmů jinonárodních, aniž při tom byla zabita domácí výroba, ježto tedy, jak lez dokázati daty početných jednání a jejich rázu, výroba sama již dávno usilovala o spravedlivou dohodu — jest zodpověděti otázku: Jak to, že věc trvala tak dlouho a není vlastně ještě ani ve chvíli, kdy toto píšeme, se strany osmi amerických firem (jedna dováží) dosud skoncována?

Budíž nám dovoleno, abychom sňali roušku s této tajemné záhady.

Nebyla to ani neústupnost výroby, nebyly to ani žádné tajemné vlivy, nebyla to dokonce ani korupce, jež by se v tomto odvětví nebyla utajila ani hodinu, oč si Haysova organizace lámala tak dlouho zuby. Byl to do všech podrobností promyšlený názor o r ministerstva obchodu, který nehodlal před Američany kapitulovat. Názor, opřený především o hlediska hospodářská.

Všechno hospodářské dění směřovalo a směřuje v posledních letech evropského vývoje k regulaci se strany státu. Vyšší moc, než jsou zájmy jednotlivých oborů, diktovala státu finanční a hospodářská opatření, z nichž se chtějí nechtějí nemůže vymykati ani odvětví filmové. Regulaci dovozu filmu z ciziny způsobilý zprvu důvody devisové. Okolnost, že před kontingentem, ještě roku 1929, činilo obchodní pasivum za filmy asi 120 milionů Kč, kdežto loni činilo jen asi 15 milionů, jest za daného stavu našeho hospodářství tak závažná, že s ní musí počítati i nejvášnivější filmaři.

K naléhavostem devisových opatření přistoupila však záhy i hlediska výrobní. V dnešní době nezaměstnanosti nemůže si stát dovolit, aby poslal na dlažbu několik set rodin, které mají z výroby obživu. Jest sice pravda, že i v biografech jest v každém zaměstnáno několik pracovních sil, ale ministerstvo nebylo patrně tolik přesvědčeno o nutnosti úpadku našich biografů a tím o nezaměstnanosti jejich zaměstnanců, jako je o tom přesvědčen tisk, informovaný jednostranně z několika kin na Václavském náměstí. Bylo patrně toho názoru, že pokles návštěv je zaviněn více hospodářskou krizí než úbytkem filmů amerických a že hospodářská krize biografů jest menší než krize všech ostatních zábavních podniků. Vezmeme-li výnos všech dávek ze zábav v roce 1929 na 100, poklesly dávky z ostatních odvětví zábavy na 66,8, kdežto z biografů jen na 84,3.

Ministerstvu je patrně také známo, že valná většina venkovských kinomajitelů vykládá příčiny biografické krize jinak, než několik biografů, určených pro návštěvníckou menšinu ve vnitřní Praze.

Zdá se, že ministerstvo obchodu je prostě přesvědčeno o spravedlivosti svých požadavků na podporu výroby i vůči Haysové organizaci, že jest přesvědčeno o přiměřenosti požadovaných poplatků i regulativních opatření a že vidí ve vytvo-

řeném základu československé filmové výroby vážný vývojový slib i do budoucnosti. Rozumíme-li dobře jeho intencím, jsou mu vedle hospodářských hledisek rozhodující i hlediska kulturní. Jest mínění, že se už dnes v Československu vytváří slušný počet filmů pozoruhodných a že se v budoucnosti zbuduje výroba, která bude významná i na kolbišti mezinárodním. Ministerstvo obchodu nehodlá, jak nasvědčuje jeho postup, i v nejposlednějších jednacích údobích, zřít se rozhodujícího hospodářského vlivu na úpravu dovozu. Nechápe, má-li již za dnešního hospodářského stavu v rukou skoro všechna hospodářská odvětví, proč by mělo být trvale spoutáno právě v oboru tomto.

Domnívá-li se kdokoliv, že se v těchto věcech uplatňují jen boje zájmových skupin, opřených o vlivy, dokonce nedovolené, projevuje se stěží dostatečně pochopení těchto problémů.

Český film.

Kapitolou pro sebe je vztah jisté části české kritiky k českému filmu, což ostatně těsně souvisí se stanoviskem k otázce jeho ochrany. Nestojí-li český film za nic, nebo nemá-li aspoň naděje, že v dohledné době bude určitou kulturní hodnotou, není opravdu důvodů, proč by měl býti chráněn. Tu by snad neměly rozhodovat ani důvody hospodářské. Ale na štěstí tomu tak není. Děje-li se někde krivda, páše ji nepřátelské nebo povýšeně shovívavé stanovisko jisté části našich filmových rubrik. Jejich podjatost šla tak daleko, že jeden z kritiků vážného listu vyslovil dokonce thesi o nevyčísitelné neschopnosti dvou národů pro film: Angličanů a Čechoslováků. Angličané poučili nedočkavého kritika, že postačila jediná síla příšlá z ciziny, aby byl usvědčen z omylu. Ačkoliv část našich nositelů kultury v novinách si navykla mluvit s jakýmsi pudovým opovržením o každé domácí práci, pokud není přímo z farnosti její vlastní, přece by měla býti opatrnější v otázce filmového nadání československého. Rada filmových pracovníků československých domohla se již jména vážených posic ve filmu mezinárodním — zajisté, že spíše proti našim soudcům, přes naše soude, než s pomocí valné jich části. Nevidět, že za čtyři roky existence zvuku učinil český film nečekané pokroky, mohou jen oči podjaté. Nikdo nepopírá nedostatků začátků, ve kterých český film stále ještě je. Neboť několik let vývoje jest málo na odvětví, které je více závislé na technice, finanční mohoucnosti a civilisačním stupni života, ve kterém se vytváří, než ostatní umělecká odvětví. Přes to jest technický vzestup českého filmu jako celku v poslední době až překvapivý. Stačí si připomenouti desetiletí zápasu filmu anglického, vybaveného velikým kapitálem, než se náhle za jediný rok vyšívil na jedno z vůdčích míst v reprodukci světové. Film český nemá být měřen svými nejnepodařenějšími výkony, má-li být úsudek o něm spravedlivý. Tak špatných filmů, jaké se tvoří u nás, vyrábějí Američané, Němci, Angličané a Francouzi procento aspoň obdobné. Rovněž tak nelze měřiti český film jen vrcholnými tvůrby tvorby světové produkce, jakých bývá za rok málo na celé zeměkouli a nemíti na mysli finanční omezenost odbytiště. Uplatňovati na něm krajní měřítka, jest sice kriticky vznešené, ale konec konců pohodlné a nevěcné. S takovými měřítky by snad ani neobstála ve světové soutěži sama česká malba, žurnalistika, kniha i divadlo, aniž se smělo pomýšleti na jejich likvidaci. Český film potřebuje, aby mu byla dána trochu chance, potřebuje doby, dobré vůle a spolupráce. Ačkoliv jsme si vědomi, že filmy, jako je na příklad „Před maturitou“, „Extase“, „Obrácení Ferdýše Pištory“, „Řeka“, „Zem spieva“, „Život je pes“, „Hej rup“ atd., vytvořené v poměrně krátkém údobí, mluví již svým tónem a znamenají při nejmenším dobrý evropský standard, nepochybujeme, že bude ještě zapotřebí mnohých omylů, mnoha pokusů a bojů, než bude český film ve svém celku takovou položkou světové tvorby, jako se jevil na letošní soutěži benátské. Ale jsme přesvědčeni, že se na takovou výši dříve či později dostaneme. K tomu se mu má pomáhat a nemá se jej podvracet.

Jedním z omylů našich kritiků jest tvrzení, že se za kontingentního systému pohlíželo na výrobu českých filmů jen jako na nutné zlo. Český film je pro české biografy nezbytný. Tvrdí-li pan Walter, že se „vyplatilo vyráběti filmy mizerné, protože za každý film mizerný bylo možno dovésti pět velmi výnosných operet“, kdežto za volného systému že bude výroba nucena dbáti prestiže, usuzuje opět nesprávně. Není producenta, který by investoval do filmu 700.000 Kč — což jest průměrný náklad na český film — a měl při tom vědomí, že vyrábí film špatný, ačkoliv za stejnou cenu může vyrobit film dobrý. Je to na naše poměry přece jen přílišná částka, aby jí někdo takto lehkomyšlně hazardoval. Jest zajímavé, že nejméně podařené české filmy byly vyrobeny výrobci, kteří ani půjčovny neměli a cizích filmů nedováželi. Vyrobil-li český vý-

robce špatný film, nečinil to proto, že počítal jen na zisky z filmů cizích, nýbrž pro nedostatečný vkus nebo proto, že sehlali jeho spolupracovníci. Na tomto nebezpečí nezmění nic ani systém registrační se zásadně volným dovozem. Zlepšení může nastat jen vývojem filmových pracovníků, zvláštní podporou filmů s ambicemi uměleckými, usnadňováním úvěrů pro takové filmy, slevení dávek ze zábav pro filmy umělecké (souhrn dávek zemských a obecních odváděných za film tvoří přibližně tolik, co stojí celá výroba), morální podporou všeho druhu. Jest jistě nesprávné, že filmoví pracovníci jsou dosud, jak se zdá, zásadně vylučováni z možností, nabýti státní ceny.

Kalkulace nákladů.

Jest nesporné, že jest nutno pracovati ke snížení výrobních nákladů. Avšak snížení cen je podmíněno vyšší zaměstnaností. Nemá-li na př. atelier jistoty, že výroba neklesne pod určitý minimální počet vyráběných filmů, musí (vede-li si s povinnou péčí řádného hospodáře), započítati do cen nebezpečí nezaměstnanosti, za níž přece musí udržovati zaměstnance, opatrovati a amortisovati stroje a budovu, udržovati administrativu. Čím větší nejistota, tím obtížnější jest snížení nákladů. Však se také i v této věci ocitaly ve veřejnosti zprávy hrůzostrašné, které namlouvaly veřejnosti, že atelier A-B využívají bezohledně svého donedávna monopolního postavení.

O neoprávněnosti těchto výtek svědčí zde stručný rozbor nákladů na průměrný český film. Celkový náklad takového filmu činí asi Kč 700.000 Z toho připadá na knihu, scénář, režii a hlavní představitele asi Kč 150.000.—, na hudbu, architektu, operatery, režijní štáb a kompars asi Kč 100.000.—, na výpravu, exteriéry, pojištění a licence firmy Tobis asi 90.000 Kč, na filmovou surovinu přibližně Kč 70.000.—, na rezervu pro nepředvídané události a vydání asi Kč 20.000.—. To jsou vesměs vydání, která provádí podnikatel zvláštními smlouvami sám.

Ze zbývající části 270.000 Kč musí teprve atelier a laboratoře uskutečnit film po stránce technické, od výstavby až do poslední úpravy negativu, připraveného ke kopii pro biografy. Z této částky dává atelier k dispozici řemeslníky (truhláře, zámečníky, čalouníky, štukatéry, zedníky, sklenáře, elektrikáře, osvětlovače, mechaniky, dohlédací orgány), z ní udržuje aparát kontrolní pro bezvadnou organizaci, jak ji vyžaduje filmová tvorba, jež musí často počítati s nepředvídanými podněty a potřebami režisérovými a jeho štábu. Za tuto částku vydrží atelier, souhrn specialistů, jako jsou zvukoví inženýři, mechanikové, střihači pozitivu i negativu, laboranti atd. Celkový počet stálých zaměstnanců v atelieru je nad 300.

K představě o množství materiálu, práce a elektřiny, poslouží fakt, že k výrobě jednoho průměrného filmu v atelieru jest ze zmíněné částky 270.000 Kč nutno hraditi 10.000 kil. hodin, což jest množství, za něž by mohla rodina s dobře vybaveným 4pokojovým bytem svítit po dobu as 20 let. Jen dělníci atelieru věnují průměrnému českému filmu asi 12.000 pracovních hodin, což by byl pracovní výkon jednoho člověka na dobu 5 let. Jest nutno míti na mysli nepřetržitost práce i v dobách nočních.

Na materiálních spotřebuje takový průměrný film asi vagon dřeva, 200 m² překližek, při čemž se používá fundu asi 5000 m² stálých kulis, které jsou filmu k dispozici. Dále potřebuje průměrný film 500 kg sádry, lepidla, barev a skla, 4200 m² juty a tolikéž papíru. Filmu jest k dispozici nákladná přeměna proudu, 260 reflektorů, zvuková aparatura, stoly střihačí, zařízení na dodatečné přijímání zvuku, míchání zvuku, zadní projekce, zpětná projekce, stroje na vyvolávání, sestavování, promítání, lepení atd., za něž poplatky jsou vesměs již zahrnuty ve zmíněné částce.

V částce 270.000 Kč jest rovněž obsažen nájem za oba ateliery v částce 2500 Kč, za což se dává k dispozici 38.000 m² obestaveného užitkového prostoru (atelier, šatny, přípravný, zkušební, skladiště a všechny pomocné místnosti). O velikosti této prostory učiní si čtenář představu srovnáním se Smetanovou síní Obecního domu pražského, která tvoří jednu třetinu celkového obsahu atelierů, a za jejíž denní nájem se platí 3600 Kč. Výrobci filmu je k dispozici i prostranství za atelierem pro stavby exteriérové, jež činí 50.000 m².

Tento rozbor s dostatek jasně, jak doufáme, ozřejmuje, že si společnost A-B vedle odpovědnosti k závazkům, plynoucím ze státní garancie a z povinností dobrého hospodáře, je vědoma kulturního poslání filmu. Zisky, jichž docílila výrobou, byly takřka cele věnovány technickému zdokonalení a z valné části odevzdány opětně kulturní veřejnosti za umělecké pokusy, jež byly hospodářsky pasivní, jejichž uskutečnění však pokládala za povinný kulturní experiment (film spisovatele Vančury).

Uzavírajíce, můžeme po tomto vylíčení snad právem tvrditi, že společnost A-B, budující technické základy české výroby, plnila své kulturní i hospodářské poslání zcela jinak, než je vylíčeno v několika pochmurných obrazech podjatých spisovatelů.

Kontingent nepadl — byl z vůle všech odpovědných činitelů vyměněn za systém nový, od kterého se čeká zlepšení posic všech složek kinematografie. Český film musí být chráněn proti všem nebezpečnostem: zlomyslné kritice, dumpingu, neloyálnosti v obchodních metodách. To budíž hlavním posláním nového filmového poradního sboru.

Lavoslav Reichl.

II.

Trvalo to půldruhého roku, než se nám splnilo to, co jsme si přáli: aby nám společnost A-B, která do nedávna ještě byla u nás majitelkou monopolu filmových atelierů, o d p o v ě d ě l a a řekla nám, jak to myslí s námi, diváky, a jak to myslí s českou filmovou produkcí. Půldruhého roku po tom, co jsme ukázali na poměry v české filmové produkci a zejména na tuto firmu jasně prstem, jsme se této odpovědi dočkali. Je obšírná a velmi věcná a má jedinou chybu. Na světě totiž nezáleží nikdy jenom na tom co se odpoví, nýbrž i na tom, kdy se odpoví. Chybou společnosti A-B je, že nám odpovídá teprve dnes, kdy se poměry tak důkladně změnily. Bylo by nás těšilo slyšeti od významných funkcionářů společnosti A-B slova „Ať žije Amerika“ dejme tomu třeba ještě před rokem, nebo ještě před měsícem. Tenkrát však by se byl z firmy A-B, jež svým vlivem v ministerstvu obchodu vlastně udávala směrnice filmové politiky, nedořezal odpovědi na jakékoli argumenty nebo útoky, ať povahy věcné nebo osobní. Dnes však je slyšet z úst ředitele atelierů A-B slova „Ať žije Amerika“ dnes, kdy Američané jsou před branami. V této situaci to však není žádnou ctností.

Věcně se nedovídáme nic nového, říká se nám jenom mistry opak toho, co tvrdila Přítomnost v mnoha článcích, a mistry se nám to, co jsme říkali, jaksi ostýchavě konceduje v obalenější formě. Rozdělíme si stručnou odpověď věcně na body:

1. Ředitel L. Reichel, jenž byl na půdě A-B nejdůslednějším obráncem kontingentního systému, dnes věc formuluje takto: „Byli jsme pro kontingent, ale proti Američanům jsme nebyli.“ To je totéž jako říci: jsme pro svobodné mateřství, jsme však rozhodně proti nemanželským dětem. Američané odešli proto, že prý nemohli akceptovat kontingent v té formě, v níž se jim serviroval. Vnucovat jim kontingent a říkat jim „Vy jste nám jinak docela sympatičtí“ bylo společensky uhlazené, obchodně to však vypadalo poněkud tak, jako nůž mezi žebra.

2. Společnost A-B má dnes vitální zájem na tom, aby se dostala s americkými firmami co nejrychleji do lepšího poměru, než tomu bylo dosud. Předně ztratila monopol, milý bůh si přál, aby přišel Host do domu. „Host“ chce vyrábět o třetinu levněji a má také dva, vlastně tři, velkánské ateliery: není právě příjemno být v situaci dražší společnosti. Za druhé jsou dnes Američané jediní, kdo v našem filmovém průmyslu mají peníze: bylo by bláznovstvím hněvat si je. Za třetí se cosi šušká o tom, že prý společnost „Host“ učinila americkým firmám pro případ produkce v Československu velice výhodné atelierové nabídky: to je vážný důvod k neklidu a nic nemůže být výhodnějším, než veřejný projev reprezentantů firmy A-B, projevující Američanům sympatie.

3. Ještě jiný zdobný kvíteček, věnovaný ostýchavou rukou A-B na slavoobránu Američanů, jsme zahlédli tento týden. V kinu „Lucerna“, jež patří Miloši Havlovi stejně jako většina akcií společnosti A-B, jsme zahlédli v hale budovy velikou a radostnou americkou vlajku a program kina Lucerny přímo plesal radostí, že po třech letech přestávky se k nám Američané konečně dostávají. Je vidět, že horlivost firmy A-B a okolí ve vítání Američanů si hrází neklade. Je to ctnost, ale z nouze.

4. Dříve říkala společnost A-B o Američanech, že jsou něco přibližně takového jako svéhlavci a hlupáci. Za nového režimu se nehodí říkati Američanům podobné věci do očí. Říká se tedy, že těmi svéhlavci a hlupáky jsou filmoví kritici, kteří všechno zaviniili: dodávali prý Američanům kuráž, jen aby se nepodávali, aby vytrvali, a jedině to zaviniilo, že dnes byla společnost A-B nucena ztroubiti před nimi skutečně na ústup. Přáli bychom si upřímně, aby měla u nás filmová kritika tak velký vliv: ale ona ho bohužel nemá. Američané si řekli, že kontingent neuvažují, dávno před tím, než se filmová kritika vůbec počala stavěti

na jejich stranu. Co řekli, na tom vytrvali. Viní-li dnes ředitel Reichel kritiky, jako vinníky za vytrvalost Američanů, to nezná Yankees. Ostatně: daleko více než sám tisk útočili proti monopolu společnosti A-B a dosavadnímu dovoznímu systému právě čeští výrobci, nejlepší režiséři a nejinteligentnější herci.

5. Protože se nedá popřít, že tuhle bitvu za spravedlnost a stejný loket ve filmovém obchodu spolu vyhrál svorně celý denní tisk a že pád kontingentu je tak trochu také zásluhou všech filmových kritiků, kteří se za tuto svou vytrvalou kampaň musili dát skandalizovat a hanobit od „odborných listů“ společnosti A-B velice blízkých — je třeba přimísit trochu pelyňku pro filmové referenty a obvinít je z všelijaké korupčnosti. Je věcí jednotlivých kritiků, aby si věc podle individuálních případů vyřídili a obhájili. Za redakci tohoto listu můžeme prohlásit, že všechny články psané o otázkách kontingentu a české filmové produkce byly redakcí výslovně objednány a že žádný nebyl redakci nikdy nabízen. Podepsány byly pseudonymy na přání redakce z toho důvodu, aby odpovědi na ně musily býti věcné a nemohly býti nahražovány útoky na osoby pisatelů. Pseudonymy dávaly najevo, že tu jde pouze o to, co se tvrdí, a nikoli kdo to tvrdí.

6. Naše stanovisko ke společnosti A-B bylo diktováno pouze obranou slabšího a potíráním nespravedlivého monopolu, vedoucího ke zdražení bezkonkurenčních cen. Přes tvrzení řed. Reichla, že velikost barrandovských ateliérů byla kalkulována správně, nemůžeme než opakovati, že tyto ateliéry při celé své skvělé úrovni a modernosti jsou předimenzovány. Neodpovídají našim poměrům. Byla-li jejich velikost kalkulována správně, uvidíme záhy, až dojde k normálnímu konkurenčnímu provozu v ateliérech „Host“. Přejeme si upřímně, abychom se mýlili, zdá se nám však, že obchodní zdatnost obou podniků by musila být přímo zázračná, aby při normální roční produkci 25 českých filmů mohly oba vedle sebe v těchto rozměrech obstáti, uvážíme-li, že roční kapacita obou ateliérů je asi 160 filmů ročně.

7. Řed. Reichel tvrdí, že když Američanům řed. Havel učinil nabídku na separátní mír a zavázal se jim opatřit 100 kontingentních listů, vůbec nepřišlo v úvahu, že by část těchto kontingentních listů měla dostati i firma „Host“. Je to příznačné pro to, jak tajnůstkářsky a důvěrně se všechna reformní jednání u nás děla. Ani řed. Reichel totiž není informován o tom, o čem p. Miloš Havel v jednom ministerstvu jednal a co mu bylo nabídnuto. Řed. Miloš Havel se tehdy právě dověděl, že i společnost „Host“ má dostati státní garancií a v případě smíru s Američany i účast na prospěchu z nových poměrů, — jak jsme o tom správně přinesli zprávu.

8. O úrovni německých filmů, které prý nejsou tak zlé, nebudeme již polemisovati: stačí totiž, že jsou zlé. Ostatně za nás dnes už vedou jasné slovo samy. Rovněž nechceme polemisovati o úrovni českých filmů: ponecháme jim poslední slovo a dáme se přesvědčit.

9. O důvodech odchodu řed. Schmitta ze společnosti A-B se dovídáme, že s otázkou změny kontingentního systému v registrační, a tedy i s otázkou příchodu Američanů přece jen souvisí. O tomto osobním případě jsme se zmínili proto, že je dosti nápadné, když se v dovozní komisi proti systému postaví sám jeden z členů správní rady té firmy, která pro udržení kontingentu vše vynakládala: dá se z toho soudit, že jeden z těch, kdož měli možnost nahlédnouti do věci hodně zblízka, poctivě uznal, že tyto věci jsou špatné. Po všech projevech a vysvětleních v této věci bereme na vědomí, že k odchodu jednoho z ředitelů firmy A-B došlo z důvodů čistě osobních, že se však tyto čistě osobní důvody projevíly čirou náhodou teprve pak, když se tento ředitel přidal na stranu těch, kdož usilovali o pád kontingentu.

Ministerským podpisem nového dovozního systému jsme minulý týden ukončili jednu kapitolu své nejnovější filmové historie. Nový systém je spravedlivější, je výhodnější pro kina i pro diváky. Ateliérům nastanou patrně tuhé existenční boje. Česká produkce možná za rok početně klesne na 25 filmů, od jejich úrovně však můžeme očekávati zvýšení jednak zvýšením subvence, jednak snížením cen ateliérů, k němuž dojde patrně v nejbližší době i na Barrandově. Situace amerických filmů bude s počátku dosti obtížná: obecnost už nezná herce, režiséry, odvyklo nadbytku anglických dialogů i zvláštnímu americkému stylu. Obecnost bude často zůstávati chladné při sebe výpravnějších revuích, a bude se smáti při velice sentimentálních scénách a jen nevelký počet premiérového publika přijde ke svému v mnohých skvělých objevech režisérských i fotografických. Běžné publikum však dostane své kaubojky i skvělé filmy

sensační s nekaširovanými skalami, prériemi a skutečným mořem, dostane své Garbo, Dietrichové, Chevaliery, Coopery, Sidneyové, Haynesové, Harlovové, Fairbanksy a Chapliny, Crawfordové, bratry Marxe, Laurela a Hardyho, Lloyda, Keatona a Westovou, Crosbyho, zpěváky, stepaře, tanečnický, majitele nejdokonalejších tváří, majitelky nejdokonalejších lýtek a kdož ví co ještě. Vracíme se zkrátka do normálních poměrů: neboť ať si kdo tvrdí co tvrdí, opravdový biograf vypadal vždycky po americku.

J. W.

dopisy

Ještě polemika o falešných obrazech

Milý pane redaktore,

když jste uznal za vhodné, otisknouti další článek pana dra B. Palkovského o t. zv. falešných obrazech ze sbírky p. dra J. Šafaříka, pokusím se přesvědčiti Vás, že se tímto sensačním způsobem o výstavách a o umění psáti nemá.

Když p. dr. B. P. trvá na svém dobrozdání o těchto obrazech, musí za každým svým slovem stát. Pan dr. B. P. polemicky uhýbá. Když jsem otiskl expertisu p. dra V. V. Štecha proti posudku p. dra B. P., rozumělo se, že jsou expertisy Štechovy pravé a napsané pro tyto dva Slavičkova obrazy, na které se p. dr. B. P. tolik rozlílil.

Musí mně nejprve dokázat, že má pravdu on a ne pan dr. V. V. Štech. Potom s ním teprve mohu mluvit. Neměl psát, že jsem ctitelem expertis a on nikoliv. Já věřím v posudek u dra V. V. Štecha, protože s ním souhlasím, a proto jsem jej otiskl proti posudku p. dra B. Palkovského, jehož ctitelem nejsem a kterému nevěřím. Pan dr. B. P. obchází expertisu p. dra V. V. Štecha a pokouší se se mnou žertovat, když se diví, že mi nestačí oči, abych poznal padělek podle Slavičkova obrazu. Zapomíná, že to také říká p. dru V. V. Štechovi. Varuji vás, pochybuji, že by se mu povedlo znalce Slavičkova díla usvědčit z nesprávnosti, nebo z tak hrubého omylu, jak bylo již dvakrát v Přítomnosti tvrzeno. Když to umí, pak může teprve majitele těchto obrazů žádat, aby se mu ospravedlňoval, kde a jak obrazy koupil. Pisatel sensace o falešných obrazech prý se ptal na expertisy a myslil, že nejsou. To byla asi hlavní chyba, a proto se s takovou chutí do Umělecké besedy pustil.

Když chce p. dr. B. P. psáti sensace, ať nám napiše, s patřičnými důkazy, kdo z českých znalců píše falešné expertisy a ať se s nimi soudí. Umělecká beseda není spolkem expertů a nemá povinnost se hájit proti různým „zalcům“, kteří zkrotnou, když narazí na expertisu vlivného člověka, člena kuratoria Moderní galerie.

Pan dr. B. P. měl povinnost si vyšetřit, že všechny obrazy Průchovy byly opravdu koupeny na výstavě „Mánesa“ přímo z pozůstalosti v r. 1917 a neměl znovu vykládat úplně zbytečně, že jich opět uznává pouze šest. Tento důkaz platí a ať věří, že jsem nikoho nechtěl ohromovat autoritou p. prof. Matějčka, který pět z nich otiskl v Průchově monografii. To jsem připomněl pouze proto, že p. dr. B. P. zapomněl napsat, že byly nadprůměrné úrovně.

Pan dr. B. P. věnuje znovu celý odstavec svému výkladu, že Mařákovy obrazy jsou malovány od Havránka, což považují i dále za nepochopitelný žertík. Posílám Vám, pane redaktore, fotografii jednoho Mařákova obrazu z této výstavy a jsem přesvědčen, že poznáte, proč se tomu směji.

O tom Skramlíkovi ta poznámka nebyla slušná. I slabý žák může prokázat pravost díla svého učitele. To jest věcí charakteru, a p. dr. B. P. neměl se tohoto tématu dotýkat pro nějaký pochybný polemický efekt. Maluje snad p. dr. B. P. lépe než Skramlík?

Když jsem napsal, že některé obrazy Chittussiho jsou dokonce neobvyklé kvality, projevil jsem tím názor několika odborníků. A když p. dr. B. P. je kritizuje zle a praví, že jsou to v jeho očích „amatérská pacitěná výtvarná nedochůdčata“, vidím, že jest asi neomylný a nebudu ho trýznit.

Jako minule, držel jsem se hlavně věci, abych dokázal, že na výstavě nebylo 32 padělaných obrazů, jak p. dr. B. P. napsal. Ani celou habilitační práci o padělcích nemůže nikoho p. dr. B. P. přesvědčit, že se nemýlí. Jeho názor není důkazem. Ale šest obrazů jsem vynechal, a to proto, že za jejich připsáním nemohu stát! Ke čtyřem z nich jsem vlastnoručně připsal do katalogu otazníky, které byly v tiskárně přehlédnuty jako nezvyklost. A proto prosím p. dra B. P., aby byl v tomto ohledu vůči Umělecké besedě také jednou tak laskav a shovívavý, jako byl vůči Moderní galerii, o níž píše: „Je-li připsání asi pěti děl pochybné, jde o věc názoru a nové objevy přinesou snad ještě vysvětlení.“

Umělecká beseda i SVU. Mánes prodělává vážné chvíle v starostech o existence svých členů, kteří tvoří téměř vše, co české současné umění má. Žijeme v době, kdy fašista K. Horký píše o výstavě Mánesa článek s titulem „Dvacet let podvodů“ a kdy se začínají naše kulturní hodnoty prohlašovat za marxistický švindl. Psaní o t. zv. podvodech a omylech v záležitostech kulturních jest vyhledávaným soustem pro čtenáře, kteří se právě kulturními záležitostmi jinak neradí zabývají, a pak již je nepřesvědčíte ani po letech, že tomu neměli věřit.

Teprve po vydatné žurnalistické průpravě začala spodina mládeže v Německu pálit knihy. U nás to začíná demonstracemi před výstavou knih „Kmene“ z t. zv. vlasteneckých důvodů.

Demokratická žurnalistika se musí nad tím zamyslet. Není moudré právě dnes vyhledávat a vypočítávat pouze chyby a nedostatky v našem kulturním životě. Jest již opravdu zapotřebí, aby různí laikové přestali v umění parazitit z politických a jiných důvodů.

Doufám, že tímto názorem svých kamarádů mohu zakončit neplodnou polemiku.

Váš oddaný

O. Kerhart.

(P o z n. r e d a k c e. Pan dr. B. Palkovský nám píše, že nebude již polemizovat o této věci, poněvadž se podle jeho názoru nedá vyřídit slovní polemikou. Je ochoten však dokázat svá tvrzení před soudem.)

Jak konati dobročinnost

Milý příteli,

piší Vám, abyste něco vymyslel, čeho já vymyslet nedovedu.

Není to ani tak dávno, co mi vyšetřující soudce, pověřený vyšetřováním subskripčních podvodů, položil otázku: „Prosím vás, pane doktore, působí vám to takové zvláštní potěšení dáti se stále vyslyšati jako svědek, že každému subskribujete?“

Odpověděl jsem: „To je tak — Nietzsche napsal: „Člověk se stydí dáti a stydí se nedáti“, a já jsem si řekl, že se raději budu stydět, že jsem dal, nežli že jsem nedal.“

Teď však už toho stydění prvního druhu mám až po krk a obávám se, abych se později nemusil stydět tím druhým způsobem, třeba by to bylo lacinější.

Několik případů.

Učitel vybíral na stavbu sokolovny; byl pověřen, aby oběhl pražské majitele vil. Odpůldne hlásilo radio: „Četnická stanice v Dobřichovicích žádá, aby zadržen byl člověk, který se vydává za učitele atd.“

Na pavlači strčil mi někdo vstupenku na koncert za 20 Kč. Když jsem se na ni ve své pracovně podíval, zavolal jsem si hned telefonicky instituci, v jejíž prospěch koncert se konal. „Prosím, omluvte mě, dal jsem za vstupenku na váš koncert jen 20 Kč. Pošlete mi složenku, abych to doplnil na 100 Kč.“

„Ale vždyť my žádného koncertu neporádáme. Dobře, že jste nedal více, těch 80 Kč nám už tedy pošlete.“

Za krátkou dobu dostal jsem od téhož ústavu sdělení, že se mu nedaří dobře a že očekává ode mne na sanaci 5000 Kč. Řekl jsem si, že nemusím býti u všeho na plno a poslal 1000 Kč. Z novin jsem se brzo dozvěděl, že jsem i tu tisícovku zbytečně vyhodil.

Telefon: „Zde rada X. Pane doktore, vy jste našim vzácným příznivcem a dáváte nám každý rok 200 Kč. Můžeme si zase pro ně poslat?“ Protože ten pan rada přišel právě do doby, kdy se mi už rozlívala žluč, byl jsem opatrnější. Když za pár minut přišel jeho vyslanec — možná, že to byl ten pan rada sám — a ukazoval mi loňskou listinu; podíval jsem se do ní a seznal, že jak můj podpis tak i předcházející (p. ministra Beneše) jsou padělané.

„?“

„Prosím, loňská listina je právě v revisi a my jsme ji tedy pro vás opsali, abyste se přesvědčil.“

„Tamhle jsou dveře a ať už jste venku, sice zavolám strážníka.“

Ještě tento případ:

Na schodišti mě chytli dva starší známí — aspoň jsem tak v prvním okamžiku usoudil z jejich kamarádkého chování.

„Jejej, to je náhodička, pane doktore, že vás tady potkáváme. Dáváte nám každý rok 100 Kč na náš koncert...“

„Pánové, co bylo, už není. Jděte si do kanceláře, tam mají subskripce v evidenci.“

„Ale, pane doktore, hleďte, koukejte, semhle, támhle...“

Asi za hodinu položila mi moje žena něco na stůl: „Jsi mi dlužen 100 Kč.“

„Já? Zač?“

„Byli tady dva páni a říkali, že jim každý rok dáváš 100 Kč na koncert.“

A tak to jde pořád, nehledě ke každodenním nezalepeným dopisům s nadpisy „Národe“, „vlastenci“, „všem lidem dobré vůle“ atd. Nebudete-li někdy mít žádných článků pro „Přítomnost“, zatelefonujte mi a já Vám vyplním celé číslo.

Prosím Vás, milý příteli, vymyslete něco, jak se toho moru zbaviti. Věřte mi, že rád dávám, ale pro podvodníky a na pokoutní zábavy peněz vyhazovati nechci. Také nemám peněz na provise — nevěřil byste, kolik institucí, jinak veškeré úcty hodných, platí až 40% provise svým sběratelům.

Chtěl jsem navrhnouti, abychom se mohli zbaviti subskripcí tím, že bychom složili 2—3% svých příjmů u nějakého ústavu, který by podpory rozděloval, ale zalekl jsem se toho. Peníze bychom složili a subskribenti by chodili dále.

Vymyslete tedy něco moudřejšího.

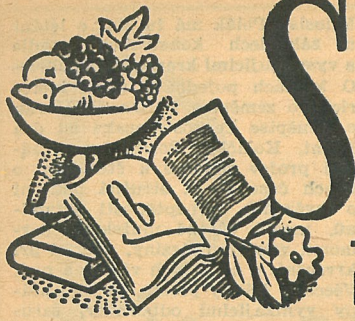
Váš upřímný

dr. V. Bouček.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

47

Voskovec & Werich:

CO NA SVĚTĚ VADÍ.*

Už jednou jsme vám tu zpívali
že se lidé vědycky šidí
A že by to nebyli lidé
Kdyby nedělali ty chyby
Tenkrát jsme vám tu však neřekli
že šidí nejvíce sebe
Když oči koulí na zeměkouli
Na zemi chtějí nebe

Jakpak na zemi nebe můžou mít
lidé?

Že to z nás nikdo nevidí
A že se nikdo nestydí
Vždyť nebe je jen pro anděle ne
pro lidi!

Kdo se z vás rozhlédne lidí
Anděle žádné nevidí

Jenom lidí
Samé lidí
Mladé lidí
Staré lidí

Refrén:

Všechno co na světě vadí je jen
od lidí

Všechno co na světě vadí je jen
od nás

Z nás lidí se dost za sebe nikdo
nestydí

Nikdo z nás se nestará co přijde
po nás

Seďte na židli! Přečtěte si bibli!
Jak do sebe lidí odjakživa mydlí

Jak začla ta mela? Kain zabil Abela
Pak si lidé postavili zlaté tele

Od těch dob se to na světě pořád
mele

* Carioca ze satirické fantasmie
„Kat a blázen“, jež právě vyšla
knížně.

Nové knihy

Voskovec & Werich:

CO JE „KAT A BLÁZEN.“*

Psalí bychom nejraději pro své divadlo divoké fantasmie, bláznivé frašky a absurdní pohádky, neboť jsme přesvědčeni, že scéna byla vymyšlena proto, aby se na ní odehrávaly výjevy co nejméně všední a co nejvzdálenější toho, čemu jsme uvyklí říkat objektivní skutečnost.

Bohužel žijeme v době, která se stala svými každodenními událostmi strašlivou konkurentkou tohoto ideálního divadla. Naše fantasmie nestačí k vymyšlení scenaria, jehož situace a postavy by obstály před situacemi a hlavními rolemi veřejného života z roku 1934. Bláznovství, krváky, komedie a absurdnosti se staly šedou skutečností a snad jen popisná hra, která by líčila třeba odpoledne v parku, nebo provoz poštovního úřadu ve Staré Pace, by působila dnes kouzlem bujně imaginace a pohádkové fantasmie.

Pokusili jsme se vymyslet Mexiko, které by se přiblížilo svou nehoráznou dobrodružností dnešní střední Evropě. V tomto směru je tato satirická fantasmie tak málo bujná, že ji, myslíme, nelze nazvat ani realistickou. Jednak, jak jsme již řekli, je těžko dohonití dnes skutečnost, jednak je to zakázáno.

* Předmluva k právě knižně vydané hře „Kat a blázen“, satirické fantasmii o 10 obrazech. (Cena Kč 15.—)

Nesnažili jsme se tedy ji přesně sledovat: složili jsme příběh, který stojí na vlastním základě, bez jinotajů a klíčových postav. Spokojili jsme se analogiemi se situacemi současné historie a snažili jsme se ukázat co nejnázorněji, jak se rodí diktátoři a kam přirozenou cestou spějí. Jsme přesvědčeni, že i kdyby všichni divadelní autoři světa si slíbili, že budou psát výhradně protidiktátorské hry, bylo by jich stále ještě málo. Odtud naše zatvrzelost.

Druhým našim cílem bylo postavit všechny formy dnešní nacionalistické psychosy do komického osvětlení, které jí tolik sluší.

Naše Mexiko je pokus o divadelní karikaturu běžného současného státu v nejšířším slova smyslu, t. j. o karikaturu dějiště, po němž bezrestně pobíhají kati, blázni, dědkové, partykové a zrádci, mávajíc svou mocí a divíce se, že daleko široko nevidí obrát k lepšímu.

Zatím co tato předmluva byla v tisku, rozpoutala se kolem Osvobozeného divadla a hry Kat a Blázen velkorysá kampaň nacionalistického tisku, který přispěchal, obklopen úderníky a častuje nás vytrvale nadávkami a fašistickými hrozbami.

Pod záminkou, že tato hra uráží národní citění, památku padlých za svobodu národa (!), a vůbec vše, co je každému vlastenci nejsvětější (!), ozvali se sorně právě ti, kteří si z nacionalistických frází ušili pa-

CH. BAUDELAIRE

V těchto dnech vyšel v Orbisu životopis tohoto „oce moderní poesie“. Napsal jej François Porché. (Knihy osudů a práce.) Přeložil Svatopluk Kadlec, překladatel „Květu zla“.

rádní frak a kteří se bezpochyby v naší hře poznali.

Neprotestuje ani jeden skutečný národní hrdina. Sotpit pouze ti, kteří svoji vlasteneckou kariéru založili na nějaké epizodě s jezevčíkem.

Potěšilo nás, že jsme dobře mířili, neboť, jak praví Gogol: „Zlobí se na zrcadlo, kdo má křivou hubu.“

Karel Čapek: OBYČEJNÝ ŽIVOT. Spisův bratří Čapků sv. XXXV. Brož. Kč 22.—. Obyčejný život jest právě obyčejný život, jakkoli podivně to zní, život, který nás obklopuje všedním tokem dne. A přece tento život se dostává v novém vrcholném díle Čapkové, radícím se jako poslední člen trilogie: Hordubal, Povětroň, Obyčejný život, do zcela zvláštního světla, které ostře dovede odlišit tak často protichůdné složky, které jako celek dávají životní dění. V této bystré analýze, hluboce filosoficky podepřené, mění se všední život páně Popelova souseda, nevšedního hrdiny Čapkovy románu, v tvárný kaleidoskop, jehož průzory se podivuhodně prolínají.

Jak tedy vypadá obyčejný život? Truhlářský synek vyrůstá na venkově, do jehož mláděže se nemůže pro své zvláštní chování vklínit. V baráčkách „trhanů“ prožívá i slasti první lásky. Na studiích ve městě se stává dříčem a zamiluje se do sestry kamaráda. A pak přijde

FEUILLETON

Olga Scheinpflugová:

KLÍČ OD DOMU.*

Matka Karla milovala tvrdou venkovskou láskou bez mazlení, ale nejvíce na světě, jistě ne proto, co zlé huby říkaly, ale protože byl takový fajnový. chytrý a jako z jiného světa. Učil se nejlíp z obou vesnic, z nichž vedly hrboлатé spojky cest k malé škole s dvěma učiteli, ale ze všeho nejvíce miloval muziku. Měl sluch jako čert, každou písničku hned zpíval a hrál na dvoukorunovou harmoniku. Vedl je při písničkách, když zpívali na poli, a vždycky se zlobil, když sklouzli na falešnou notu. Chodil do kostela hodiny cesty, jen proto, že se tam zpívalo a hrálo. Hlas neměl hezký, to je

*) Úryvek ze stejnojmenného románu, který právě vychází. (Cena Kč 28.—)

pravda, ale před čtrnáctým rokem to nepadá v úhvu, hlas u chlapců se změnil dospělostí jako krása u děvčat.

Jeho matka měla s počátku jen tichý sen a pak o něm začala mluvit s otcem. Nejdřív plaše, protože jí lidské řeči povolily půdu pod nohama. Táta byl dobrák a dalo se s ním mluvit, odvaha paní Mrázové tedy zesílila hlas. Karel musí do města, aby z něho byl inteligent, už jich tady na té hromadě živořů víc než dost. Teď se i z malých lidí stávají páni a chudí v městě dostávají podporu. „Třeba z něho bude kněz,“ povídala maminka Mrázová s vlhkýma očima, „když tak hezky drží notu při zpěvu.“ — Bude zpívat na pohřbech ve vyšívaném rouchu a lidé mu budou líbat ruce. Starý Mráz se brucivě rozhodl, že mu jeden syn stačí k práci, a šli se zeptat, co by to stálo. To se ale musí bydlet a jít v městě a kde by na to rodina vzala. Karel přešlapoval prosebně kolik dnů a sliboval, že bude málo jíst. Pan farář poradil, že může dávat kondice, to jest vyučovat hloupější žáky tomu, co sám rychle pochopí.

Matka si přibrála posluhu u učitelů a na půdě v plechové krabičce od tabáku měla tajně sto zlatých, o kterých nikdo nevěděl, ale které tam byly právě tak dlouho, jak dlouho byl Karel na světě. Ty jsou jeho, říkala šťastně pánu bohu, který jí už deset let pomáhal nést tíhu hříchu i tajemství.

Nejbližší gymnasium bylo v okresním městě. Paní Mrázová tam našla chlapci byt u dvou starých slečen, jichž chudé ruce žily z chudých studentů, doveďou přesně počítat zrnka krup do polévky a sehnat přiležitostné maso z jatek v neděli k obědu.

Karel se dostal do primy, kde si tajně v poslední řadě prostíral vlněný hadr, aby neobléškal jediné kalhoty o hladké dřevě lavice. Byla to jedna z úsporných metod slečen, u kterých bydlel. Učil se ve dne s pěti spolubydělci, neboť večer se zhasínalo z úsporných důvodů už v osm hodin a ke čtení se pár let nedostal. Dvakrát v roce se dostal domů, učený a obdivovaný celou vsí, a vždycky se sty-

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNÝ PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90.—, Kč 130.— za 1 m

Skladový generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílková 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplacené

Praha, kde se dal zapsati na filosofii. Jeho spolubydlící, básník, pijan a holkář, ukazuje mu svým zpustlým životem, do něhož jest proudem stržen, cestu k mravní bídě. Na nátlak otcův zanechá studií a jde ke „dráze“. Z pražského nádraží přijde do zapadlé kouřovny, kde se stane svědomitým úředníkem. Potom dostane lepší místo na větší stanici a ožení se s dcerou svého přednosty. Konečně má svou stanici, žije klidným životem úředníka a manžela, který nejdříve nechce mít děti a pak je ani nemůže mít. Za války dodává zprávy o transportech vojenských sil mafiánské organizaci. Po válce jest povolán do ministerstva železnic.

Vše následuje tak klidně za sebou, jak to přináší život bez zvláštního výsínutí z určené dráhy. Ale tu se ozývá druhý hlas, který analyzuje tento příběh obyčejného života. Vždyť v něm žilo několik lidí. Mohl vypsat historii snaživce a šplhouna, život hypochondra, užívajícího všeho s mírou, život romantika se zálibou v dálkách. Konečně i básníkem byl, jak

mu připomene jedna návštěva. Obětoval se jako hrdina pro novou vlast. Může to být příběh zlého člověka s perversi, který touží po splynutí s žebřákem před chrámovými dveřmi atd. Celý jeho život se skládal z nekonečné řady životů. „To co jsem potřeboval jako svůj život, byl náš život, náš, kteří jsme dávno žili a umřeli, i nás, kteří jsme se ani nenarodili: a jenom jsme mohli být.“ Člověk jest vlastně zástupem. Z tohoto poznání roste pocit spřízněnosti se všemi. „Budu vším, čím jsem mohl být, a to, co bylo možné, bude skutečností.“ . . . všichni jsme obyčejní, když je nás tolik a přes to — taková slavnost.“

Retrospekce „Obyčejného života“ ve formě Icherzählungen jest ve shodě s Čapkovskou tradicí, analysou bystrého intelektu. Charakteristický humanism, dovozující v kontinuitě celé čapkovské tvorby z pragmatismu, že člověk je nekonečná hodnota, tryská v podivuhodné fabuli mocným proudem na povrch. Doslov autorův to zřejmě naznačuje. „I ten nejobyčejnější život je ještě

nekonečný, nesmírná je hodnota každé duše.“ Odtud ta realita drobných faktů, formované přes svou prostotu plně zaměřeným pohledem a strohými konkrétnostmi v kypivý životní proud, široce se rozlévající na všechny strany. Pluralita životního rytmu je tu desintegrací člověka, rozcupována a povznesena do oné mravní výše, v níž se tvoří nejvyšší maximy lidského bytí.

NOVÝ MĚSÍČNÍK. Nová měsíční revue Věda a život, jejíž první číslo se nám dostává do rukou vzala si za úkol sloužiti živé vědě, čili jinými slovy, státi se mostem mezi vědou a životem, okénkem z denního života laika do pracovních badatelov, pojitkem mezi dělníkem ducha a dělníkem rukou; revue chce i nejprostšímu čtenáři poskytnouti vědeckou terminologii neskreslený obraz a pohled na každodenní bitevní pole, jehož válečnickými rekvizitami jsou dalekohled hvězdáře, křivule chemikova, roentgen lékaře, právě tak jako staletími patinované doklady o nejstarší lidské kultuře i záznamy nejnovějšího rozletu lidského ducha a jeho vynalézavé fantazie. První sešit tohoto měsíčníku, jehož redakci vedou PhDr. Vladimír Groh, prof. starověkých dějin na filosofické fakultě Masarykovy univerzity MUDr. Jiří Štefl, docent lékařské fakulty a RNDr. Jaroslav Císař přináší tyto příspěvky: úvodní článek spisovatele Karla Čapka, v němž vyslovuje přání, aby dnešní věda byla živá a pomáhala člověku rozumově utvářet život a hlavně neučení a srozumitelně odpovídat na jeho otázky. Univ. profesor dr. Vladimír Groh ve stati Archeologie a legenda o potopě světa vysvětluje populárně verze, které vznikly o potopě a co jim říká věda. Doc. psychiatrie na pražské medicínské fakultě MUDr. Otakar Janota vykládá tu o spánku a snech, o náměsíčnicích a vůbec o všech poruchách spaní a jejich neblahých vlivech na zdraví člověka. V článku „Co víme o měsíci“ shrnuje profesor techniky PhDr. Bohumil Kladiwo poznatky o životě planetárním a text doprovází fotografickými snímky, pořízenými nejmodernější technikou. O záhadách rakoviny pojednávají v témže čísle prof. přírodovědecké fakulty RNDr. a Ph. Mg. Vladimír Morávek a doc. lékařské fakulty MUDr. Jiří Štefl. Prof. trestního práva a dějin právní filosofie JUDr. Jaroslav Kallab mluví zde o pojmu práva, spravedlnosti a zákona a ředitel státního letiště v Brně Ing.

Miloslav Polák má tu stat o létání a základech konstrukce letadla s vysvětlujícími kresbami. V rubrice O knihách pojednává prof. historického zeměpisu PhDr. B. Horák o zeměpise Československa od dra Franta Koláčka. Poznámky přináší projev redakce k čtenářům o cílech časopisu a stručná poučení o hvězdách, prospěšnosti vitamínů, umělé výrobě mužského hormonu, významu sleziny, pomoci při krvácení, o železitéch vínech a pod. Všechny články přesto, že jsou psány vynikajícími odborníky, zaručují tedy nejen dokonalou znalost věci, ale jsou psány naprosto srozumitelně a zajímavě. Zdá se, že v revui Věda a život dostává se nám časopisu, po kterém sáhne s prospěchem a užitek nejen každý inteligentní čtenář, ale i časopisu, který poskytne bohatou látku a cenná poučení našim rodinám. Cena 1 sešitu revue Věda a život, je Kč 5.—

II. díl (4. svazek) MONUMENTÁLNÍHO DÍLA Dějiny národního divadla z pera A. Matějčička, Národní divadlo a jeho výtvarníci vyjde určitě počátkem prosince 1935.

PRVNÍ ČÍSLO XIII. ročníku časopisu Život, listu pro výtvarnou spolupráci a uměleckou kulturu vyjde s rozšířeným obsahem textovým tento týden v nakladatelství Fr. Borového, které jej vydává spolu s Výtvarným odborem Umělecké besedy. Redakci vede básník Vladimír Holan s výtvarníky Josefem Čapkem, O. Kerhartem, V. Rabasem, V. Radou a J. Šimou.

NOVÉ ČÍSLO STUDENTSKÉHO ČASOPISU přináší mimo bohatý obsah studentských příspěvků básnických a prozaických, referátů a články, glosující současný kulturní a veřejný život. Dr. J. Träger, Dr. Franta Kocourek a Dr. Frank Tetauer tu píší o vlivu, který měl Studentský časopis na jejich vývoj.

LITERÁRNÍ CENY MĚSTA PRAHY. Máchovu cenu města Prahy obdržel letos básník St. K. Neumann za sbírku básní „Láska“. Jiráskovu cenu J. Weiss za román „Mlčení zlato“ a Masarykovu cenu za vědecké dílo Dr. J. B. Čapek za práci Československá liga toleranční 1781—1861.

děl, když stál s rukama v kapsách studentského kabátu a díval se na celou rodinu, jak těžce a jednotvárně dře na nevědomě hrouď tvrdé země.

Matka s ním uzavřela divný spiklenecký svazek lásky, dávajíc mu tajně víc peněz, než směl otec vědět, bral je nerad z jejich rukou, podobných na dotek kůře stromu, ale krajíce chleba u slečen kvartýrských byly kruté malé, zatím co hlad mohlutněl růstem.

V sekundě začal učít primány se špatným vysvědčením v první konferenci a přišel do rodin a domovů žáků, jichž majetkové poměry se křiklavě odrážely od jeho. V jeho dvanáctiletém srdci začalo dozářet na spravedlnost prudké a vyčítavé proč? Jako informátor dvou žáků si dovolil vyplnit jedno z tisíců životních přání, jimiž je mučen každý začátek člověka. To nejnáléhavější: učít se na něco hrát. Neměl jasno, zdali víc touží po houslích nebo klavíru, ale housle byly zatím lacinější. V domě slečen kvar-

týrských byly jedny staré s slabým a skřípavým hlasem, ale na cvičení stačily, a hlavní, že je slečny půjčovaly svým strážníkům za půl zlatky měsíčně. Za branou byl starý, třaslavý pán, kdysi byl někde úředníkem a někdy něco provedl, ztratil místo a učil hrát. Teď už byl starý a v tomhle městě se přesně nevědělo, jakého hřichu se dopustil v onom jiném, kde kdysi žil; tak měl přece několik žáků, kteří mu umožnili dvakrát denně jíst a nosit široké klobouky ke starému kaiseroku. Hned první měsíc řekl Karlovi, že z něho bude muzikant. Brzy hrál písně, které na starých skřípavých houslích zněly vyseptané, jako hlasy slečen, do jichž majetku patřily, když povídaly sedými ústy něco krásného ze svého mládí.

Se starým učitelem se rozloučil už v tercii, chtěl si přibrat klavír a v hudební škole mu kladně vyřídili žádost o slevu školního platu.

A tak když přijel na prázdniny domů, přehrál rodičům u paní správcové na klavíru první valčík tenkýma bílými rukama, které se teď omluvily za všechny oběti dojatému a rozpačitému otci a dokázaly toulhe písní, proč nebyly dost silné k polní práci. Tvrdé ruce matky vyhrábly z krabičky poslední peníze a když přijel do města začínat quartu, měl sice už z domova zmenšený měsíčný důchod o matčiny tajné podpory, ale nosil si už do hodin vlastní housle sladkých tónů a výdechů, na nichž hrával už s přivřenými očima a zvrácenou hlavou na domácích čajích v bohatých rodinách, kde učil latině a matematice nedbalé synky, nebo na akademických a dobročinných matčině okresního města.

Měl už svoje malé jméno, když si ho všiml pan hejtman Licht. Pan okresní hejtman Licht někdy chodil dřívát do lóže na ochotnická nebo zájezdní divadelní představení, měl toho moc a málo ho zajímalo, ale je-

dinou výjimku činila hudba. I když měl nejvíc práce, jezdil do Prahy na opery a na koncerty, dvakrát se hnal za Carusem až do Mnichova a trpěl strašně, že žádné z jeho dvou dětí nemělo muzikální nadání, ani ne nadšení jako on. Syn Willi sbrál známky a potácel se v sekundě mezi pohromou koulí nebo záchranou dostatečných a Ella se zdála krásná už teď, ale také byla s klavírem za dobře jen tak tak ze společenské potřeby.

Slyšel brát Karla Mráze Toselliho na housle a Bacha na klavír, bylo to na studentské akademii v divadle, přešel hned z lóže do zákulisí a seznámil se blahovůli několika otázek s celým jeho životem i chudými prostředky. Zaručil mu pět hodin týdně u nedbalého Williho a přilepení nedělních obědů u jejich rodinného stolu. Řekl si ještě večer o souhlas své paní, ale bylo to zbytečné, v rodině jako v celém městě vládla a rozhodoval on.